

Magasinet der tager pulsen
på dansk og international
miljøpolitik

GLOBAL ØKOLOGI

NR. 3 | 17. ÅRGANG | OKTOBER 2010

TEMA

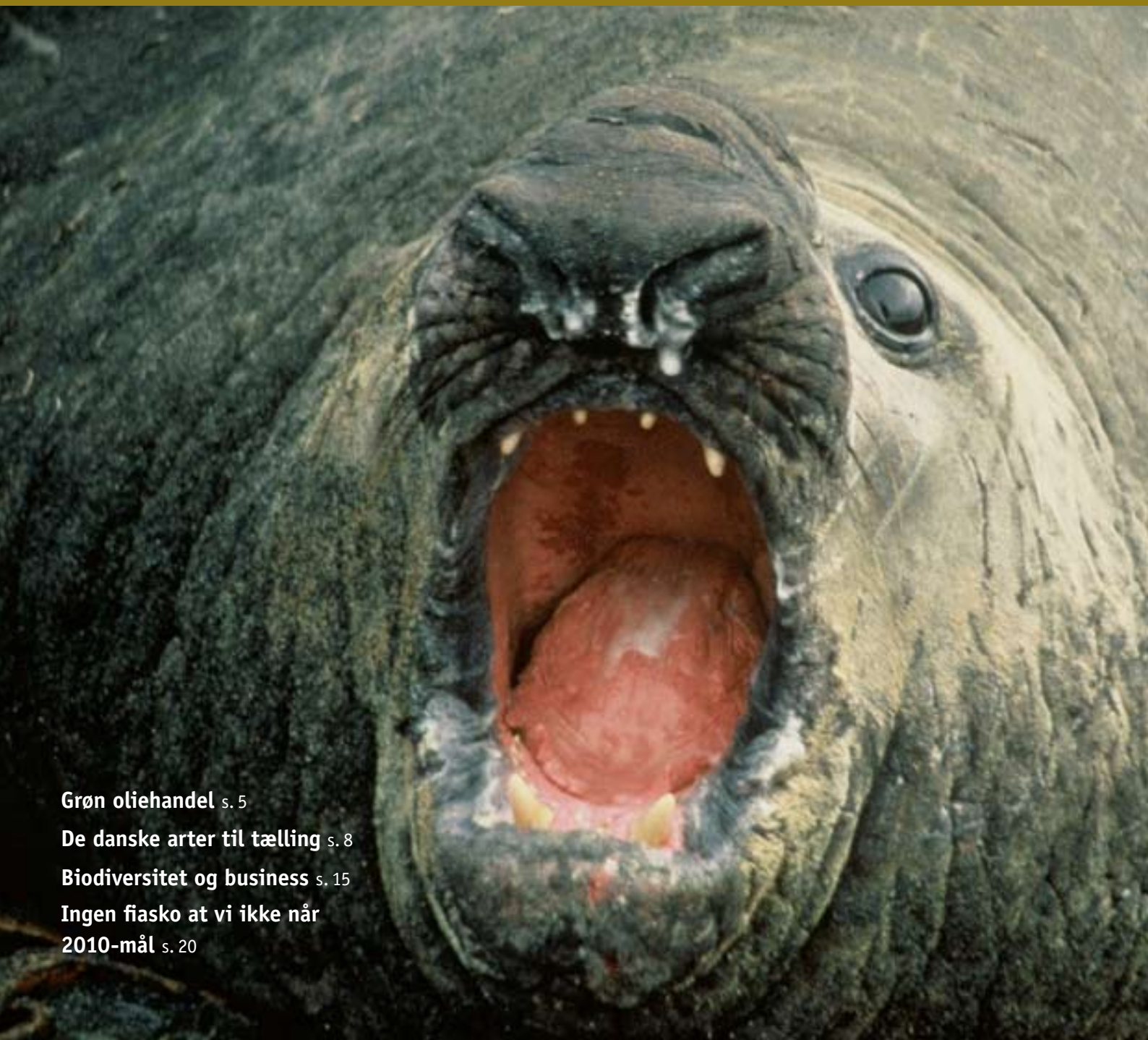
Den sjette masseuddøen

Grøn oliehandel s. 5

De danske arter til tælling s. 8

Biodiversitet og business s. 15

Ingen fiasko at vi ikke når
2010-mål s. 20

Nikkende kobjelide / foto: Rasmus Ejrnæs

TEMA: Masseuddøen

FN anslår, at arter i dag uddør i en hastighed 100 til 1000 gange hurtigere end normalt. Ekspert definerer dette niveau som masseuddøen. Den danske mangfoldighed af arter går med få undtagelser også tilbage.

Læs ekspertens baggrundsartikel **side 8**.

Foto: Mærsk

TEMA: Økonomi og biodiversitet

Virksomheder skal i stigende grad tage vare på økosystemer og biodiversitet mener EU. Det kan være en god forretning. **Side 15**

EU's klimapolitik

Tyskland, Storbritannien og Frankrig mener EU bør stille efter reduktioner på 30 %. Senest har Danmark også valgt at følge med. Læs **side 22**

INDHOLD

- 4 Cykler du på arbejde?
- 5 Ecuador tilbyder at lade olie ligge
- 6 Energisiden der sparer

7 TEMA: Den sjette masseuddøen

8 Den sjette masseuddøen

Af Rasmus Ejrnæs, seniorforsker ph.d. Danmarks Miljøundersøgelser Aarhus Universitet

12 Miljørømtantikernes snæversyn

Af Nikolaj Bro Moseholm, Koordinator af regnskovsprojekter for Nepenthes

15 God forretning af tage vare på arter

Af Tina Læbel, redaktør Global Økologi

17 Vi er ikke vant til at sætte pris på natur

Af Tina Læbel, redaktør

18 Prisen er aldrig høj nok

Af Dr. Konrad Ott professor, professor i miljøetik, Greifswald Universitet

20 Ingen fiasko at vi ikke når i mål

Af Tina Læbel, redaktør

22 30 %

Miljøministre fra de tre største økonomier står sammen. 30 % reduktion er vejen frem

24 Klimavenlige Energiløsninger

Af Tina Læbel, redaktør

26 Slaget om de farlige stoffer fortsætter

Af Susanne Bruun Rasmussen, kemikaliemedarbejder Det Økologiske Råd

28 Bognyt

30 Nyt fra DØR

32 Annonce Merkur bank

541 Tryksag 492

Mixed Sources
Product group from well-managed
forests and other controlled sources
www.fsc.org Cert no. SGS-COC-100343
© 1996 Forest Stewardship Council

Global Økologi nr. 3, 17. årgang, oktober 2010 / **Redaktion** | Tina Læbel (ansv.), Maja Kirkegaard, Bent Kristensen, Bo Normander, Uffe Geertsen, Claus Wilhelmsen, Xenia Thorsager Trier, Kåre Press-Kristensen, Niels Henrik Hooge / **Layout**: Birgitte Fjord | Grafisk design / **Udgiver**: Det Økologiske Råd, Blegdamsvej 4B, 2200 Kbh N. Tlf. 3315 0977, fax 3315 0971, info@ecocouncil.dk, www.globalokologi.dk / Global Økologi samarbejder med bl.a. The Ecologist og Politische Ökologie og udkommer fire gange årligt. / Redaktionens og Det Økologiske Råds synspunkter afspejles kun i indlæg, hvor dette er angivet. / **Tryk**: Cool Gray / **Papir**: Arctic Volume White FSC 90g / **Forside**: CBD/Ministry for the Environment New Zealand/C. J. R. Robertson / Næste deadline 10. nov. 2010. Næste nummer udkommer nov/dec 2010 / © Global Økologi | forfatterne / ISSN 0909-1912 / **Støttet af Tips & Lotto-midlerne**.

Wake-up call: Biodiversitet er en politisk sag

**Bo Normander, formand
for Det Økologiske Råd**

Biodiversitet er mangfoldigheden af levende organismer i alle miljøer, på land og i vand. Biodiversitet er vigtigt, fordi mangfoldigheden af arter og økosystemer er forudsætningen for en bæredygtig udnyttelse af naturens ressourcer, som er grundlaget for hele menneskets eksistens.

Naturen er under pres i Danmark og mange andre steder i verden, og det betyder, at biodiversiteten forsvinder. FN skønner, at tabet af arter sker 100 til 1000 gange hurtigere i dag end i før-industriel tid. Det er tid til at vågne fra sin tornerosesøvn og begynde at passe på naturens rigdom.

I 2001 satte Danmark og de andre EU-lande et mål om at standse tabet af biodiversitet inden 2010. Det mål når vi ikke. Danmarks Miljøundersøgelser vurderer, at biodiversiteten fortsat går tilbage i naturen på land og i havet. Kun i vandløb og søer er der tegn på en mindre bedring.

De grønne organisationer og eksperter har foreslået, at Danmark får en handlingsplan for biodiversitet. Miljøminister Karen Ellemann (V) afviser og vil i stedet gøre biodiversitet til en folkesag. Hun mener, at opgaven med at stoppe tilbagegangen i arter er vigtig, men det store spørgsmål er, hvordan problemstillingen gøres vedkommende for danskerne.

Det er fint nok med folkelighed, og oplysningskampagner skal være velkomne. Men biodiversitet er først og fremmest en sag for politikerne. Vi har brug for, at regeringen tager naturen alvorligt. En plan for naturen skal sikre, at Danmark standser tabet af biodiversitet inden 2020 (EUs nye mållår

efter at 2010 fejlede). De tre største trusler mod biodiversiteten er pladsmangel, fragmentering og forurening med kvælstof.

Der skal gives mere plads til natur og biodiversitet ved at indskrænke arealet med intensivt dyrkede marker (i dag 62 procent af landarealet), herunder skal marginaljorde omdannes til fersk eng, overdrev eller hede. Husdyrene skal tilbage på græs for at sikre pleje af de lysåbne arealer. Udbygningen med sommerhuse og virksomheder i det åbne land og langs kyster skal standses.

Fragmenteringen (dvs. opsplitningen) af landskabet skal mindskes ved stop for nyt vejbyggeri – den lovede motorvej i Vestjylland er ren galimatias. Mange dyr spærres inde på små arealer, da de ikke kan overleve mødet med en trafikeret vej. Samtidig skal der skabes bedre sammenhæng i naturen ved at etablere grønne korridorer herunder levende hegn langs marker samt uberørt natur langs søer og vandløb.

Årtiers spredning af gylle og kunstgødning på markerne har gjort Danmark til et af verdens mest kvælstofrige lande. Det er skidt for den sårbare natur, der ikke tåler for meget næring. Der skal loft over gylleproduktionen og ammoniakfordampningen fra staldene skal elimineres.

Regeringens Grøn Vækst-plan berører nogle af disse punkter men slår slet ikke til, da den primært varetager landbrugets tarv. Det er nu der skal handles, hvis vi vil stoppe tabet af biodiversitet. En dansk naturplan for beskyttelse af biodiversitet er første skridt.

Kort nyt

Bison på Bornholm

Fritgående bisonokser i Danmarks i Almindingen kan blive en realitet. Skov og Naturstyrelsen står for en forundersøgelse, som på sigt skal bane vej for indførsel af en polsk bisonstamme til Bornholm. Bison øger biodiversiteten ved at skabe lysninger i skoven, samtidig spiser de især græs og siv, som rådyr går uden om. Bisoner er fredelige og flygter ofte, når de ser mennesker eller biler.

www.mst.dk

Hveden ramt af sygdom

Danske forskere forudser, at verdens hvedeforsyninger kan blive drastisk reduceret. Årsagen er de skadelige og meget smitsomme svampesygdomme 'hvederust' som i årtier har været holdt i skak vha. planteforædling. Nu breder nye udgaver af sortrust sig i Afrika og gulrust sig i USA, Australien, Kina, Afrika, Mellemøsten og med rasende fart. De nye udgaver tåler bl.a. højere temperaturer.

www.agrsci.dk

Kørselsafgifter tager toppen

Ny undersøgelse fra DMU, som led i indførsel af roadpricing viser, at det samlede trafikarbejde vil kunne reduceres med 7-13 % med de niveauer for kørselsafgifter, der har været overvejet. Det giver især mindre kørsel med personbiler, som ikke bidrager så meget til luftforurening som fx lastbiler per kørt km. Derfor bliver effekten på den lokale sundhedsskadelige luftforurening væsentligt mindre.

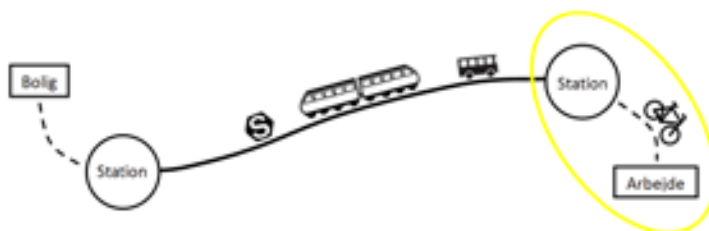
www.dmu.dk

En arbejde-stationscykel ejes af virksomheden og giver medarbejdere mulighed for cykle mellem station og arbejde, uden at bekymre sig om vedligeholdelse.

Cykler du på arbejde?

Miljøvenlig trafik. Der er et stort uudnyttet potentiale i arbejde-stationscykling, konkluderer Det Økologiske Råd i ny rapport.

■ Af Tina Læbel, Global Økologi

Mange medarbejdere er interesserede i at have en cykelpendlerordning mellem station og arbejde, men virksomhederne ved generelt for lidt om skattelovgivningen på området, viser et pilotprojekt, som Det Økologiske Råd har udført med støtte fra Cykelpuljen.

Rapporten bygger på medarbejdersamtaler og fokusinterviews med ledere i virksomheder i Hillerød samt indsamling af erfaringer fra tidligere cykelprojekter. Hillerød kommune er kendetegnet ved at være en stor pendlerkommune med mange virksomheder indenfor en radius af to til tre kilometer fra stationen.

"Hillerød har et stort potentiale, da de fleste ansatte kan nå deres virksomhed ved at cykle maksimalt en halv time fra stationen. I dag vælger mange bare at tage bilen hele vejen fra hjemmet,

fordi det er besværligt at skifte mellem tog og cykel, eller mellem tog og bus," fortæller projektleder Anne-Mette Wehmüller fra Det Økologiske Råd.

Samtaler med ledere og medarbejdere på Hillerød hospital, Novo Nordisk, Hillerød kommune og ATP viser, at der er fælles interesse i en ordning med arbejde-stationscykling. Mellem 15 og 30 procent af ansatte der bruger bil er positivt interesserede, men de afholder sig fra at investere i en arbejde-stationscykel. Lederne på virksomhederne ved typisk ikke nok om skattelovgivningen, for så længe arbejde-stationscyklen ikke "cykler" hjem er investeringen fradragsberettiget. De forhold kan der blive rettet op i fremtiden. Det Økologiske Råd håber på forlængelse af projektet, og har allerede nye tiltag i støbeskeen:

"Vi håber på i samarbejde med DSB-S-tog Veksø som producerer

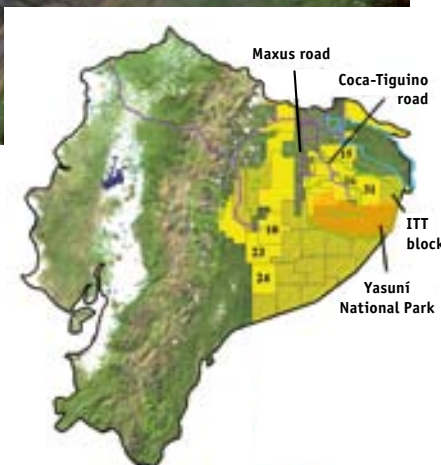
cykeludstyr og Cykeltjenesten, at kunne få 200 arbejde-stationscykler ud til ansatte. Vi har indgået en aftale med DSB S-tog om en måneds gratis kørsel, i så fald vi får tilsagn om hovedprojektet, og der er betalingsvillighed til opkøb af cykler på arbejdspladserne", siger Anne-Mette og minder om at projektet også overordnet har fine klima- og miljømål:

"Det nedsætter udslippet af klimagasser og trafikforureningen, og du får et ekstra tilskud til din daglige motion. Det er helt klart en win-win situation for alle partnere, men vi skal hjælpe både virksomheder og medarbejdere i gang. Derfor skal vi have arbejde-stationscyklerne ud på vejene og også satse på både skatterådgivning og CSR i form af events i næste fase," afslutter hun.

Find rapporten på www.ecocouncil.dk (under Trafik og luft)

Atmosfæren vil blive skånet for over 400 mio. tons CO₂, hvis det lykkes at gennemføre 'verdens grønneste oliehandel'.

Ecuador tilbyder at lade olien ligge

Grøn oliehandel. Ecuador beder om 3,6 mia. \$ fra internationale donorer for at beskytte sin artsrige regnskov mod olieudvinding

■ **The Ecologist.** Oversat af Bent Kristensen, Global Økologi.

Ecuador har underskrevet en banebrydende aftale med FN om at give afkald på yderligere olieeffterforskning i Yasuní nationalpark – som anses for at være et af de områder i verden, som har den højeste biodiversitet.

Tyskland har allerede lovet 838 mio. \$ og Spanien, Sverige, Frankrig og Schweiz forventes også at yde betydelige bidrag.

Ecuador mener dog, at det koster i alt 3,6 mia. \$ at sikre, at det 1 million hektar store regnskovsområde vil forblive urørt i de næste ti år. Tallet svarer til halvdelen af den indtægt, som kunne være kommet fra udvindingen af de 850 mio. tønder olie, som lig-

ger under området, og som ville betyde udledning af millioner af tons CO₂ til atmosfæren.

Aftalen betyder en sejr for den lokale oprindelige befolkning, som i årtier har gjort kraftig modstand mod udviklingen i området.

Miljøorganisationerne har hilst aftalen velkommen, og siger, at det er et godt alternativ til de eksisterende planer for CO₂ reduktion, som flere miljøforkæmpere er skeptiske overfor.

Hvis forslaget lykkes til fulde, vil aftalen kunne tegne fremtiden for beskyttelse af biodiversitet og klimatiltag. "Ikke alene kan det bane vejen for interessante initiativer til at lade de fossile brændstoffer blive i undergrunden; der kunne for eksempel også skabes

tilsvarende initiativer eller moratorier – vedrørende skovdrift og bæredygtig skovbevarelse," siger Joseph Zacuni, international koordinator for Friends of the Earth program for klima, retfærdighed og energi.

Greenpeace advarer om faldgruber. "Aftalen vil kun virke, hvis beskyttelsen bliver permanent, hvis den lokale befolkning er aktivt medvirkende og hvis CO₂ besparelsen er additional, og således bliver lagt oveni CO₂-neds skrøringer som donorlandene selv udfører hjemme, siger Sarah Shoraka, Greenpeace(UK) talsmand for biodiversitet.

Læs mere om Yasuní's overlevelse på: www.sosyasuni.org

Kort nyt

Miljøcentre nedlægges

Både miljøcentre og skovdistrikter nedlægges, når By- og Landskabsstyrelsen fra 1. januar 2011 lægges sammen med Skov- og Naturstyrelsen til Naturstyrelsen. I stedet oprettes en struktur med tre landsdele, Nord, Syd og Øst. De syv miljøcentre blev oprettet ved kommunalreformen i 2007, men iflg. Miljøministeriet er det ikke mere nødvendigt med syv direktører, selvom opgaverne er uændrede.

www.Altinet.dk

Plastikposeforbud

Tre år efter at San Francisco forbød store supermarkeder at bruge engangsplastikposer vil staten nu følge trop. Et forbud er allerede halvvejs igennem en godkendelse. Samtidig er San Francisco selv i gang med at udvide forbudet til hele detailhandlen, med få undtagelser. Flere storbyer har allerede forbud, men selvom 24 ud af de 50 stater har forsøgt sig med et statsligt forbud, er det endnu ikke lykkedes. *Politiken*

Ny gmo-politik i EU

Hvis et nyt EU-forslag vedtages, kan medlemslande selv bestemme, om de vil tillade nye gmo'er. Får forslaget opbakning, så er det kun sikkerhedsvurderingen af nye gmo'er, der skal foretages af EU. Modstanderne peger på, at der er stor risiko for spredning af gmo-organismer til gmo-fri marker. EU har indtil videre kun godkendt to gmo-sorter; en majs og en kartoffel.

www.dr.dk

ENERGISIDEN DER SPARER

Et klimavenligt hotel i særklasse

Københavns nye hotel Crowne Plaza Copenhagen Towers i Ørestaden satser stort på ny energiteknologi, det vil samlet give 53 % lavere energiforbrug sammenlignet med standardbyggerier. Grundvandskøleanlæg sørger for både varme og afkøling. 2.500 solcellepaneler på solvendte facader (Nordeuropas største bygningsintegrerede solcellepark) sørger for 10 % af hotellets elforbrug svarende til en produktion på 170.000 kWh/år. Kilde Danfoss

EnergyFlexHouse

Følg familiernes energiforbrug i 'det energineutrale hus'. EnergyFlexHouse er bygget for at udvikle, afprøve og

demonstrere byggebranchens samlede innovative energiløsninger. Byggeriet stod færdigt i efteråret 2009, hvor den første testfamilie flyttede ind. EnergyFlexHouse er et samarbejde mellem Teknologisk Institut. Følg testfamiliens forbrug her:

<http://datalog.energyflexhouse.dk/pview/index.html>

EnergyFlexHouse ligger i Tåstrup, familier kan søge om at blive testfamilie i huset.

Kan fredede bygninger energirenoveres?

Et forstudie til renovering af gamle fredede bygninger på Fæstningens Materielgård i

København viser, at det er muligt at spare energi og forbedre indeklimaet på kontorerne uden at gå på kompromis med bygningernes historiske værdi. Hvis fjernkøling bliver inddraget i den samlede plan, kan der spares op til 40 % pr. bruger af kontorerne (ca. 25 % af det samlede forbrug i alt) Læs mere: www.sustainablecities.dk

Der er iflg. Solar.dk afsat 100 millioner kr. på finansloven til energirenovering af fredede bygninger.

<http://datalog.energyflexhouse.dk/pview/index.html>

Danmark kan blive helt uafhængig af fossile brændsler i 2050, hvis der gøres en stor og sammenhængende indsats – og vi vel at mærke begynder nu. Klimakommissionens

formand, *Katherine Richardson* om analyser i Klimakommissionens rapport.

Foto: Lizette Kabré

MOVEABOUT PÅ DEN FEDE MÅDE...!

Energi- og miljøvenlig kørsel er blevet nemmere i København, det er tilmed også billigt.

Moveabout stiller elbiler til rådighed på delebasis, som du kan leje fra en time og opefter. Det koster 99 kr. for en time, 499 for en dag. Du skal være medlem (99 kr./md) for at benytte bilerne, som står parkeret fire steder i KBH. Bilerne låses op med et personligt nøglekort. Husk at stikke ledningen i elkontakten, når du afleverer den! Moveabout har elbiler i Norge, Sverige, Tyskland, Østrig og Storbritannien.

www.moveabout.dk

GLOBAL ØKOLOGI

TEMA 3 | 2010

Den sjette masseuddøen

Sidst i oktober samles verdens nationer til FN's tiende konference om biodiversitet i Nagoya i Japan. 2010 var på forhånd udråbt til at være et særligt år for verdens dyre- og plantearter. FN har en 2010-målsætning om, at tabet af biodiversitet skulle reduceres markant. EU har et mål om stoppe tabet af biodiversitet.

Talrige rapporter internationalt, nationalt og på europæisk plan slår dog fast, at vi fortsat mister arter, og at det også betyder, at de services vi får fra økosystemer som bestøvning, vand- og klimaregulering også fortsat er under stort pres.

I dette nummer sætter vi fokus på det, som eksperter kalder den sjette masseuddøen, nemlig at arter i dag uddør med en faktor 100 til 1000 gange hurtigere end naturligt på grund af menneskelige aktiviteter.

Vi starter i Danmark, hvor Rasmus Ejrnæs, ekspert i biodiversitet, gør status og sætter fokus på de tre alvorligste trusler for de danske arter, det handler om skovdrift, ophørt græsning og belastningen med næringsstoffer. Spørgsmålet er naturligvis, hvordan vi kan bringe naturens udvikling på ret kurs. Læs s. 8

De tropiske regnskove er kronjuvelerne, når vi taler om mangfoldighed af arter. Uden sammenligning er det de rigeste økosystemer på

jorden, men nogle gange står miljøromantikerne i vejen, når de vil redde skoven – de lokale og indfødte er faktisk de bedste til at bevare skoven. Læs mere s. 12

Det kan være svært at sætte pris på biodiversitet. Alligevel plejer det at skærpe blikket, når de ydelser vi forudsætter som gratis, pludselig er nogle vi skal betale for. Global Økologi har talt med virksomheder og eksperter om at lave 'regnskaber for biodiversitet'. Gør det en forskel, hvis virksomheder bliver opmærksomme på det tryk de ligger på biodiversiteten? Læs svaret på s. 15

Sidst runder vi topmødet i Nagoya. 2010-målet er ikke blevet indfriet, men trods lave forventninger til global handling, er der måske alligevel ikke grund til at være alt for pessimistisk. Læs hvorfor på s. 20

Udenfor temaet kan du få vejledning til, hvordan du kan blive mere energi – og klimabevidst. Det Økologiske Råd har netop udsendt guiden Klimavenlige Energiløsninger med anbefalinger til hvordan både små og store forbrugere af energi, kan gøre en reel indsats for klimaet – og være med til at sikre mere vedvarende energi i fremtiden. Så hvis du vil vide, om det nytter at annullere kvoter, investere i vindmøller og sætte solvarme op, kan du starte her.

God læselyst, redaktionen.

Den sjette masseuddøen

Mangfoldighed. Tilbagegangen i den danske biodiversitet fortsætter. Vi mangler vilje og viden til at stoppe den.

DANSKE ARTER PÅ RETUR

Engblomme

☞ har tidligere været en udbredt og almindelig blomst. Navnet betyder 'engblomst', fordi blomme betyder blomst på ældre dansk. Den vokser på fugtige enge, i lysåben skov og på skovenge. I dag kan man være heldig at finde den i Nord- og Østjylland, men den er gået stærkt tilbage pga. ophør af græsning, og fordi dens levesteder generelt bliver ødelagt. Hvis du alligevel er bekendt med den gule kugleformede blomst, er det fordi den i stor grad dyrkes i haver som kulturplante.

Foto: Rasmus Ejrnæs

■ Af Rasmus Ejrnæs, seniorforsker ph.d Danmarks Miljøundersøgelser Aarhus Universitet

Mangfoldigheden er på retur i verden. Biologer taler om den sjette masseuddøen i Jordens historie, for første gang forårsaget af et levende væsen, mennesket. De øvrige fem globale katastrofer ligger langt tilbage, med kridttidens afslutning for 65 millioner år siden som den mest kendte – den tog nemlig livet af dinosaurerne.

Tilbagegangen for den biologiske mangfoldighed i menneskets epoke går hurtigere og hurtigere og skyldes, at vi i stigende grad har monopoliseret jord, vand og energi til egne snævre formål. I Danmark har vi mistet de fleste af vore næringsfattige søer, moser og heder, enge, kildevæld og rigkær med orkiddeer, de blomstrende overdrev med dagsommerfugle og naturskovens hule kæmpetræer med mos, lav og svampe.

Mangfoldighedens krise er årsagen til, at vi i år har et biodiversitets år og en målsætning om i 2010 og 2020 at standse tabet af biologisk mangfoldighed. Desværre når krisen ikke mediernes forsider, for den opfylder ikke kriterierne om relevans og nyhedsværdi. Den har nemlig stået på i mere end 100 år, det gør ikke ondt, og de færreste i dag ved hvordan en engblomme ser ud. Godt nok har vi en biodiversitetskonvention og et habitatdirektiv til beskyttelse af arter og levesteder, men man kan ikke prale af nogen stor folkelig eller politisk bekymring.

Hvor er arterne?

Det første problem vi har, når vi skal standse tabet af biodiversitet i Danmark, er en manglende viden om hvor biodiversiteten er. Hovedparten af data om vore arter begrænser sig til få registreringer på kilometer store arealer, og de data er svære at bruge til arealplanlægning i et opsplittet kulturlandskab som det danske. På habitat- eller naturtypesiden har der kun været gennemført en systematisk kortlægning af naturen indenfor habitatområdernes grænser, det vil sige på 7,4% af landarealet, og der er naturtyper og levesteder som endnu ikke er kortlagt, både naturtyper som er omfattet af direktivet, og levesteder som ikke står på direktivets lister, men ikke desto mindre er vigtige for biodiversiteten.

Uden for habitatområderne er det meget sparsomt med oplysninger om vores natur. Selv beskyttede naturtyper som overdrev, heder, enge og moser er mange steder så dårligt undersøgt, at lovgivningen ikke kan håndhæves. Ofte er stregerne omkring naturen alene trukket efter et luftfoto. Gennem tiden har oplysninger om naturarealer skullet bruges som skattegrundlag, og derfor lå fokus på de jorder, som kunne opdyrkes med et udbytte. I dag er det stadigvæk sådan, at de kommercielt betydningsfulde ressourcer (arealer berettiget til landbrugsstøtte) er kortlagt i så stor detalje, at man kender den nøjagtige afgrøde på den enkelte mark. Men vi ved stadigvæk ikke, om et udyrket areal er mose, eng eller hede, og om det er levested for nogle af Danmarks truede arter.

Det andet problem vi har og som svækker prioriteringer og beslutninger i naturforvaltningen er, at vi befinder os i et naturhistorisk vakuum. Det har gennem de sidste årtier været meget småt med forskning i Danmarks biodiversitet, og i særdeleshed naturhistorisk forskning. På trods af den stigende internationale fokus på biodiversitet, eksemplificeret ved fuglebeskyttelses-, habitatdirektiv og 2010-mål er det nærmeste man kommer biodiversitet i det danske strategiske forskningsprogram stadigvæk miljø, klima og miljøteknologi. Og det er slet ikke målrettet nok. Forskningsområdet biodiversitet er ikke vækstfremmende som eksempelvis nanoteknologi – snarere tværtimod, fordi økonomisk vækst ofte er i konflikt med biodiversitet. Og naturen er heller ikke direkte afgørende for vores sundhed. Derfor vil det kræve en målrettet pulje af forskningsmidler at løfte området. Uden denne forskning risikerer vi, at midlerne til beskyttelse af biodiversitet bliver anvendt de forkerte steder, eller at indsatsen ikke er tilstrækkelig til at løfte de politiske målsætninger.

Mangel på politisk vilje

Den danske naturindsats bliver dog først og fremmest bremset af en manglende vilje til at sætte naturen øverst på dagsorden. På Skov og Naturstyrelsens hjemmeside kan man se en tabel over indsatsmidler brugt til naturprojekter i 2010 (se nederst, red). Det er interessant at kigge på denne tabel og overveje, om det mon var den klogeste måde at anvende midlerne på? Svaret hænger i vinden, fordi tabellen ikke refererer til nogen biodiversitetsplan, og fordi indsatsen gennem de seneste årtier ikke har været fulgt op af en dokumentation af effekten. Her kan natursiden lære noget af vandmiljøindsatsen, hvor en række af vandmiljøplaner har udstukket forpligtende mål, hvor virkemidlerne har været prioriteret fagligt, og hvor opfyldelsen af mål er blevet dokumenteret af overvågningsprogrammet. Det er samme grundlæggende tanke, der ligger bag implementeringen af habitatdirektivet, men dels er naturplanerne endnu ikke omsat til konkret handling, dels foregår indsatsen kun indenfor habitat- ➔

DANSKE ARTER PÅ RETUR

Markperlemorsommerfugl

er sammen med mange andre sommerfugle gået voldsomt tilbage i udbredelse og hyppighed gennem de sidste 50 år. Den lægger sine æg på violer og findes især på blomsterrige overdrev og i skovlysninger. Men violer og stedmoderblomster er gødet, pløjet og sprøjtet væk, skovlysningerne er plantet til, og græsningen er ophørt, så vegetationen bliver høj, tæt og kølig. Konsekvensen er, at larverne går til grunde. For de sommerfugle, som bryder ud af puppen, kan det være svært at finde vej til et egnet sted at lægge æg, for violer og stedmoderblomster er nu et særsyn i det åbne land.

Foto: Torben Nielsen

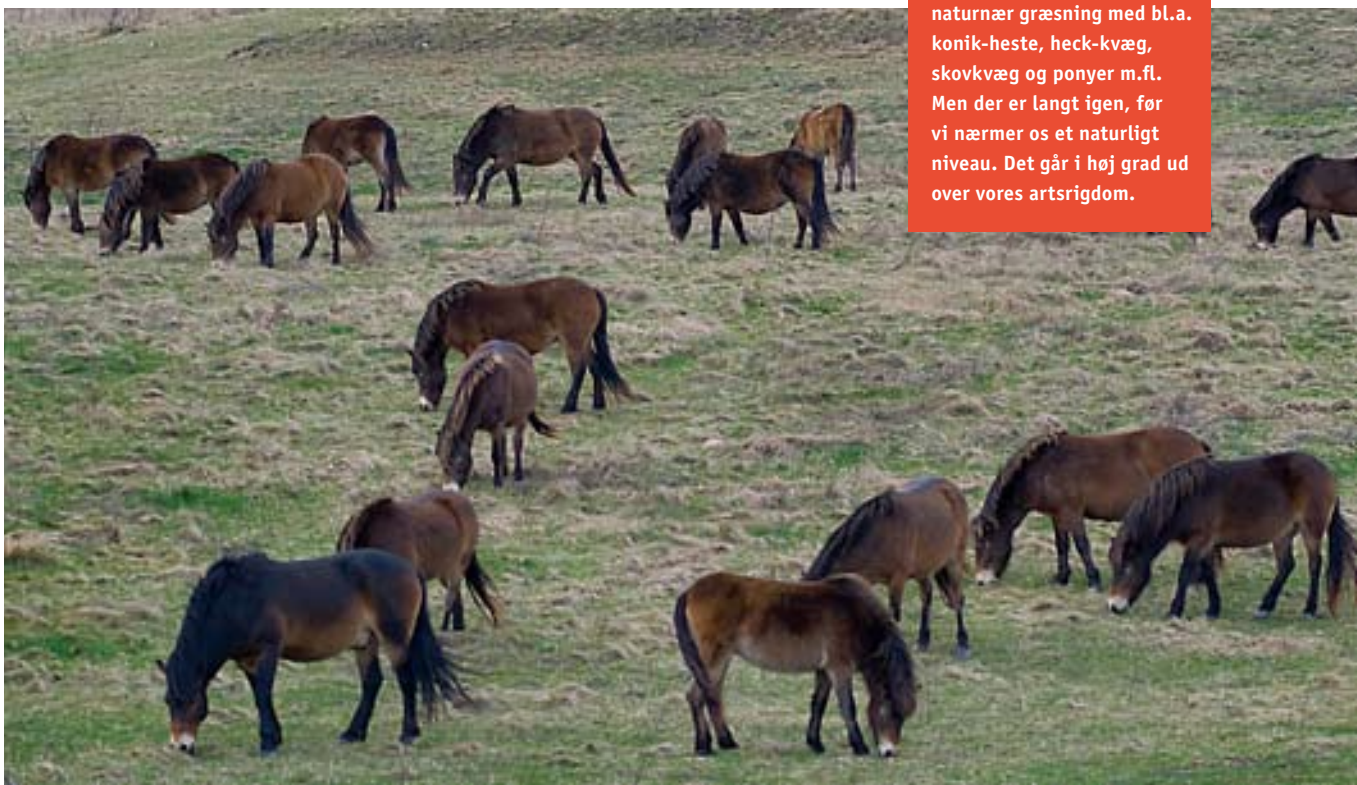

Foto: Jan Kunstmann

Exmoor-ponyer græsser. Der er lovende tiltag i Danmark med græsningsselskaber og naturnær græsning med bl.a. konik-heste, heck-kvæg, skovkvæg og ponyer m.fl. Men der er langt igen, før vi nærmer os et naturligt niveau. Det går i høj grad ud over vores artsrigdom.

DANSKE ARTER PÅ RETUR

Liden klokke

☞ også kendt som blåklokke, er stadigvæk en forholdsvis almindelig plante i Danmark. Helt nede ved jorden sætter den en ganske lille roset med småbitte stilkede, hjerteformede blade. Det er en fornuftig strategi, hvis man lever på et næringsfattigt overdrev med rigeligt lys, hvor græssende dyr med mellemrum passerer forbi. Men det er en katastrofe, hvis man skal overleve i en næringsrig, tæt og høj vegetation, hvor der ikke trænger lys ned til jorden. Derfor er liden klokke i dag fortrængt fra det meste af kulturlandskabet, hvor næringsstoffer er spredt ud, samtidig med at de græssende dyr i stigende omfang er forsvundet fra overdrev og enge.

Foto: Rasmus Ejrnæs

områderne, som i sig selv kun dækker 7,4% af landarealet. Endelig er den politiske udlægning af habitatdirektivets begreb om bevaringsstatus ikke tilstrækkelig til at beskytte biodiversiteten i skovene. Af disse grunde vil naturplanlægningen efter habitatdirektivet, på trods af det gode koncept, ikke være tilstrækkelig til at standse tabet af biodiversitet.

Et af de steder hvor man i Miljøministeriet har arbejdet med at formulere en naturstrategi er i driften af statsskovene. Her arbejdes med naturnær skovdrift, men ligesom i det nationale skovprogram er målsætningerne for upræcise og for lidt ambitiøse. Når det gælder biodiversitet, vil man kun kunne nå målet ved at basere præcise mål på faglige analyser af, hvad der skal til i form af vådområder, lysninger, græsning, gamle træer og dødt ved, for at de truede arter har levesteder nok. Endvidere er det ikke ligeegyldigt, hvor man udlægger skov til biodiversitet. Hvis indsatsen skal bære frugt må udlægningen ske, hvor man stadig kan finde de truede arter. Hermed er vi tilbage ved kortlægningen af naturressourcerne som forudsætning for planlægning af indsatsen.

Tre store trusler

På baggrund af den eksisterende viden, kan vi definere de tre mest betydningsfulde trusler mod den danske biodiversitet i dag, nemlig skovdriften, forureningen med næringsstoffer og den ophørte græsning. Skovdriften er intensiv i Danmark. Træerne plantes, ofte i ensaldrende monokulturer, og fældes i deres ungdom. Der anvendes i vidt omfang ikke-hjemmehørende nåletræer i skovene, men selv når der er tale om løvskov af hjemmehørende arter betyder fraværet af gamle træer, dødt ved, skovlysninger og vådområder i skovene, at der mangler levesteder for mange af skovens arter. Dette problem er dog samtidig et af de letteste at håndtere. Man kan lade træer stå til naturligt forfald, efterlade det døde ved i skoven, kaste grøfterne til, rydde lysninger i skoven og udsætte græssende dyr. Uden at det koster en bondegård (og de er nemlig dyre!).

Forureningen med næringsstoffer af vores terrestriske og akvatiske natur er et af de største naturproblemer. Kilden til næringsstofferne er først og fremmest landbruget, som dels gøder dyrkningsjorde og græsmarker, dels taber næringsstoffer ved udvaskning og fordampning af kvælstof i gasform fra stald,

HABITAT-DIREKTIVET

EU direktiv fra 1992 der forpligter EU's medlemsstater til at sikre eller genoprette levesteder for truede planter, vilde dyr og naturtyper.

På baggrund af direktivet udarbejder medlemslandene forvaltningsplaner og udfører foranstaltninger til bevaring af de udpegede naturtyper og arter.

I alt omfatter habitatdirektivet mere end 200 naturtyper og 700 arter af planter og dyr, heraf findes i Danmark ca. 60 naturtyper og mere end 100 arter.

Habitatdirektivet er sammen med fuglebeskyttelsesdirektivet og vandrammedirektivet EU's vigtigste bidrag til beskyttelse af den biologiske mangfoldighed i medlemsstaterne.

Kilde: vandognatur.dk

gyllelager og dyrkede afgrøder. Desuden er afbrænding af fossile brændstoffer en betydelig kilde til den luftbårne forurening med kvælstof. En effektiv løsning af problemet kræver dels et stop for fortsat forurening og metoder, som kan fjerne ophobede næringsstoffer fra naturarealer. Problemet er komplekst og omfattende og kalder både på politisk vilje til at håndtere problemet og på en betydelig forskningsindsats især i processer og effekter i den terrestriske natur, som har været meget overset i vandmiljøplanlægningen. Der har i de senere år været fokus på den luftbårne forurening med kvælstof, især det lokale bidrag fra ammoniak, men der er et endnu udækket behov for at fokusere på randeffekter, hvor udvaskede næringsstoffer fra marker siver ud i tilgrænsende skrænter og lavninger, samt på den generelle transport af næringsstoffer med grundvand og drænvand ud i moser og enge i vore ådale.

Græsning

Græsning hører naturligt til i den danske natur. Der har været vegetation på landjorden i millioner af år og lige så længe der har været en produktion af planter, har der også stået dyr klar til at æde af planterne. Først dinosaurer, siden megaherbivore pattedyr som elefanter, næsehorn, kæmpehjort, bison, urokse m.fl. Det er en udbredt misforståelse at

disse store dyr hører naturligt til i naturre-servater i Afrika og Asien. Megaherbivorerne har været en del af naturen på alle jorden kontinenter, men er forsvundet i løbet af sidste istid og denne mellemistid. Antageligt blev megaherbivorerne de første ofre for den 6. masseuddøen, udryddet af stenaldermennesker. I denne mellemistid har vi yderligere måtte sige farvel til eksempelvis urokse og vildhest, hvis gener dog lever videre i tamdyrene, og væsentlige græsædere som visent (europæisk bison), elg, bæver, vildsvin og krondyr har bestande, hvis udbredelse er stærkt begrænset af historisk og nutidig jagt.

Vi ynder at kalde overdrev, enge, rigkær, heder og strandenge for kulturlandskaber skabt af landbrugets ekstensive græsning, og som konsekvens heraf taler vi om græsnin-gen af de lysåbne naturtyper som naturpleje. Det giver mindelser om frilandsmuseum og havebrug, og er videnskabeligt set ukorrekt. De græssende dyr er en naturlig del af vores økosystemer, og den situation vi står i i dag, hvor køer, heste og grise står på stald eller kun frekventerer dyrkede kløvergræs-marker, er enestående, unaturlig og en katastrofe for vores biologiske mangfoldighed. Strukturudviklingen i landbruget betyder, at de næringsfattige naturtyper er uinteressante som foderkilde til tamdyrene, ligesom helårsgræsning og græsning af meget våde, stejle eller tilgroede lokaliteter er vanskelig at motivere landmanden til. Som konsekvens heraf ender de fleste udegående dyr med at græsse på velarrangerede, men naturfattige kulturrenge, hvilket har meget lille positiv effekt på biodiversiteten.

Naturindsats på tre ben

Hvis den negative udvikling for den danske biodiversitet skal vendes, er det nødvendigt at sætte ind på en række områder. Overordnet er der brug for indsatser på tre områder:

- Arealbaseret kortlægning af naturressourcerne (fokus på levesteder)
- Forskning i arternes økologi og i de økologiske processer som skaber og vedligeholder diversitet
- Evidensbaseret naturplanlægning med biodiversitet som hovedmålsætning (national naturplan)

Indsatsen skal håndtere en række konkrete udfordringer hvoraf de vigtigste nævnes nedenfor. For at sikre at indsatsen bliver til-

strækkelig målrettet og for at undgå at natur og biodiversitet blot bliver en følgevirkning af indsatser med andre formål, foreslår jeg, at Danmarks areal bliver delt op i 3 planzoner: Naturzone, produktiv zone og urban zone. Hvis vi tager situationen i dag som udgangspunkt, så kunne arealprocenterne for disse zoner være henholdsvis 20% natur, 60% produktion og 20% urbane anlæg (byer, veje, industri). Denne opdeling medregner imidlertid skovarealet til naturzonen, og hvis der skal overflyttes egentlige produktionsorienterede skove til tømmer og flis til produktionszonen, skal der altså tilsvarende findes marginale landbrugsarealer, som kan overgå til naturzonen. Hver zone bør have en tilknyttet lovgivning, således at forvaltning af biodiversitet i naturzonen (eksempelvis græssende dyr) ikke skal obstrueres af landbrugslovgivningen, som kun bør gælde for produktionszonen.

I naturzonen bliver udfordringerne at tilgode:

- Flere gamle træer og mere dødt ved i skovene
- Flere skovlysninger
- Håndtering af næringsstoffer (stop for forurening på land og i vand – udpining på forurenede land)
- Genindførsel af græssende dyr i naturen – også i skovene
- Retablering af naturlig hydrologi og vandkemi i naturen

I produktionszonen bliver udfordringen at:

- Udvikle en bæredygtig udnyttelse af ressourcer med hensyntagen til naturen i landbrug, skovbrug, fiskeri og jagt

I den urbane zone bliver udfordringen at:

- Udvikle nye koncepter og tilgange til sam eksistens mellem menneske og natur i det urbane miljø. Eksempelvis er der i dag vidstrakte arealer i det urbane landskab med monotone græsplæner, som kun besøges af havemanden med plæneklipperen, og som kunne omlægges til natur til glæde for menneske, miljø og biodiversitet.

rej@dmu.dk

Tabel Nationale midler til naturprojekter i 2009 kan ses på www.skovognatur.dk/Naturprojekter/Tilskud/

Den situation vi står i i dag, hvor køer, heste og grise står på stald eller kun frekventerer dyrkede kløvergræsmarker, er enestående, unaturlig og en katastrofe for vores biologiske mangfoldighed.

DANSKE ARTER PÅ RETUR

Kirkeuglen

☞ var for blot 50 år siden en af de almindeligste ugler i Jylland, men i dag refterer kun få par i Himmerland, og hvis ikke dens levevilkår forbedres hurtigt, vil kirkeuglen uddø. Tidligere yngede uglen i vidt omfang i hule træer, fx stynede vejtræer. I dag må uglen søge husly i gamle lader og udhuse, som også lukkes i stigende omfang. Kirkeuglen er knyttet til det åbne landbrugsland. Den har brug for et varieret landskab, hvor den kan fange mus, frøer, småfugle, regnorme og store insekter, men i dag er landbrugslandet præget af store ensformige marker. De store insekter og padder voksede før i tiden frem i kokasser, i vandhuller, i døde træstammer og på tørre solbeskinne overdrevsbakker. I dag er vandhullerne, engene, overdrevene og de døde træer væk.

Foto: Klaus Dichmann

Miljørøromantikernes snæversyn

■ Af Nikolaj Bro Moseholm,
Koordinator af regnskovsprojekter for Nepenthes

Millioner af oprindelige folk er blevet forflyttet fra deres traditionelle områder i det sidste århundrede i takt med udbredelsen af fredninger og oprettelse af nationalparker ud fra det verdensfjerne ideal om, at vi bedst sikrer natur, når den er uberørt af menneskehånd. Det er sket uanset det faktum, at der, hvor der er nationalparker, eller der, hvor der er noget skov tilbage, som er værd at lave til en nationalpark, som regel er der, hvor de oprindelige folk lever.

Efter at de har passet på skoven i århundrede, kommer det globale politi af miljøromantikere pludselig kørende med blå blink på taget for at fortælle dem, at det de gør, er helt forkert og ulovligt – at vi overtager sagen herfra, hvis de venligst vil forlade området. Herefter sætter miljøromantikerne hegn op og ansætter nogle parkvagter. Det er mindst talt grinagtigt, hvis ikke det var fordi, at det ikke er morsomt.

For dette er foregået i hundrede år og foregår stadig den dag i dag. Men i takt med at de oprindelige folks organisationer er blevet styrket betydelig gennem de sidste 20 år og har vundet internationalt gehør, bygger oprettelse af de fleste af dagens nationalparker dog på en eller anden form for samarbejde med de lokale folk.

Der, hvor naturbeskyttelse virker, er i de områder, hvor de lokale folk selv er 'parkvagter', og hvor de således er blevet støttet i at forsvare deres eget territorium. De oprindelige folk har et langt større netværk at operere i end almindelige parkvagter, de kender skoven langt bedre, og de ser signalerne på problemer i økosystemerne før alle andre.

Hvem vil bevare regnskoven?

De fleste er enige i, at regnskoven skal bevares og nyder at tænke på den rigdom af liv regnskoven rummer. Der kan dog være mange forskellige motiver for at bevare regnskoven. Nogle synes principielt, at alt liv har ret til at eksistere. Nogle vil gerne kunne besøge regnskoven som turister. Andre reagerer på det idiotiske i at udrydde det største apotek vi har, ca. 70 procent af vores vestlige apotek er udviklet på baggrund af naturmedicin fra troperne, og kun 1 procent af regnskovens planter er undersøgt for deres medicinske virkning. Andre igen reagerer måske blot på tabet af deres barndoms farverige fantasier om planter og dyr fra billedbøger og film repræsenteret i den mytiske jungle.

Men de vigtigste forsvarere af regnskoven og de med de suverænt mest tungtvejende grunde til at bevare skoven og dens biodiversitet er og bliver de oprindelige folk, som bor i skoven. Af den simple grund, at det er deres livsgrundlag. I modsætning til en parkvagt, der lever af sin løn. En løn, der stort set altid er så lav, at kun supplerende bestikkelse kan redde forsørgelsen af hans familie.

I Amazonas er det ganske normalt med 5-6 parkvagter til at overvåge et område på størrelse med Fyn. Ikke med helikopter eller anden luftovervågning, men med en kano, påhængsmotor og en radio til at koordinere overraskelsesekspeditioner, som alle kan lytte med på.

Hvor der er miljøkonservatisme, som ikke tænker natur og mennesker sammen, har tømmerselskaber og krybskytter kronede dage. Strategier til bevarelse af regnskoven, som ikke bygger på samarbejde med de oprindelige folk i skoven, bør smides i kompostbunken sammen med alle de døde dyr og affald som tømmerselskaberne efterlader.

Fredet ihjel

Jeg rejser jævnligt i regnskoven i nationalparken Darién i Panama, som ligger i grænselandet til Colombia. Her mødte jeg en ung Emberá-indianer, Yon Kevin Solis, som netop var blevet valgt til øverste leder af sit territorium Las Balsas. Hans unge alder gjorde mig nysgerrig efter at høre, hvad der drev ham til at ville være leder som den hidtil yngste?

"For at passe på skoven og forhindre miljødelæggelser", svarer han uden betænkningstid.

Det er der alt mulig grund til, for Darién er et område mere end dobbelt så stort som Sjælland med en artsrigdom indenfor planter og dyr, som er helt unik. Og den er indianernes hjem, spisekammer, apotek, skole, kirke og kulturbærer.

Det er et stort ansvar at lægge på en ung mand på 21 år i nationalparken Darién, hvor der er illegal tømmehugst, krybskytteri, guldforekomster, narkotrafik og den colombianske guerilla, der går over grænsen for at gemme sig i den ufremkommelige bjergjungle, hvor de jævnligt skyder indianerne og truer dem til at give sig mad.

Jeg spurgte Yon Kevin Solis, hvad han så som det største problem i hans territorium?

Svaret lød: "At det er et fredet område."

Fredningen betyder, at de oprindelige folk i området er pålagt begrænsninger i deres traditionelle jagt, fiskeri og landbrug, der er tilpasset regnskovens økologi, men som ifølge miljøromantikerne ikke er godkendte aktiviteter i et fredet område. Med andre ord kriminaliserer miljøromantikerne de oprindelige folks levevis. De oprindelige folk kan således vælge imellem at dø af sult, forlade deres traditionelle område – eller gøre modstand! ➔

Miljøkonservatisme. Hvis vi skal bevare regnskovens artsrigdom, skal det være i samarbejde med oprindelige folk.

EMBERÁ-INDIANERE FRA PANAMA

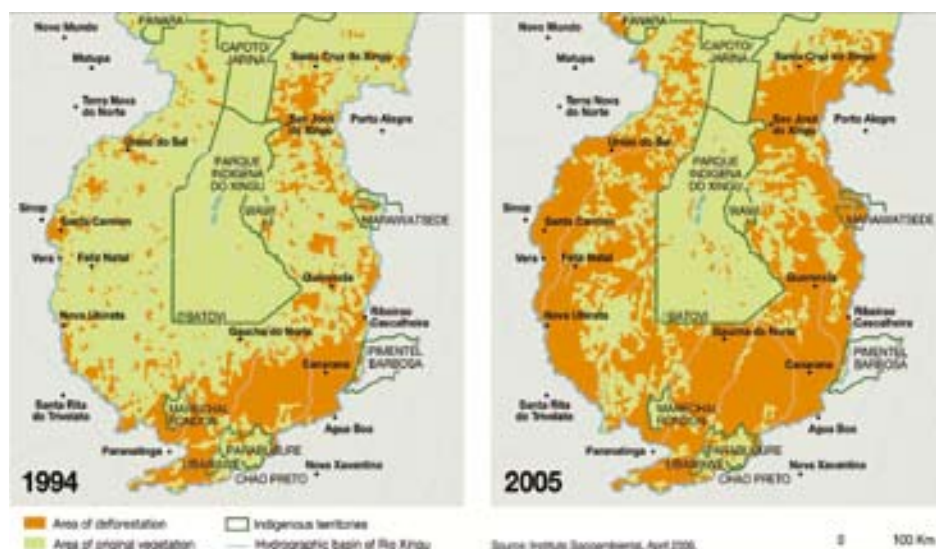
Indianernes territorium Las Balsas ligger i nationalparken Darién, der grænser op til Columbia.

Øverst. En jæger krydser floden.

Til højre. Den unge Emberá-indianer Yon Kevin Solis på 21 er blevet valgt som øverste leder af sit territorium Las Balsas i nationalparken Darién. I nationalparken er der fundet guld, der foregår illegal tømmerhugst, narkohandel og den colombianske guerilla ynder at gemme sig i området. Alligevel mener han, at den største udfordring for hans folk er, at området er fredet. Det betyder begrænsninger i deres jagt, fiskeri og skovlandbrug.

Nederst. Emberá-kvinde med børn i landsby.

Oprindelige folk er gode til at bevare naturen. Kortene viser afskovningen i Mato Grosso-staten i Brasilien i 1994 og 2005. Afskovningen stiger fra 1994 til 2005, men i de områder hvor indianerne har deres territorium for eksempel Praque Idiegna Do Xingu er tendensen betydeligt mindre.

Retten til livet

I regnskoven er det vigtigste ikke, om der er tale om en nationalpark eller ej. Hvis man vil beskytte regnskoven handler det først og fremmest om, at anerkende og respektere oprindelige folks internationale rettigheder, som de er defineret i ILO Konvention 169, Biodiversitetskonventionen og FN's Deklaration om oprindelige folks rettigheder. Så kan vi også bedre svare på, for hvis skyld bevarer vi skoven?

Den største trussel mod regnskovens rydning er naturligvis ikke primært de miljøromantikere som muligvis af rent hjerte, men også ren uforstand, lægger hindringer i vejen for oprindelige folk. Pointen i den unge Emberá-leder, Yon Kevin Solis' konklusioner i Panama, er blot den, at hvis hans folk må

forlade området, er der reelt ikke nogen til at forsvare naturen. Bortset fra et par hjælpe-løse parkvagter.

Det, der rydder regnskoven i dag er primært storkvægfarmere, tømmerselskaber, olie- og mineselskaber og anlæggelse af veje, som åbner skoven for flere firmaer og en strøm af nybyggere, der rydder skoven for at få landbrugsjord. Vil man bevare verdens biodiversitet, skal man støtte de oprindelige folks netværk af organisationer lokalt, nationalt og internationalt. Min opfordring går dog ikke på, at man gør det blot for at bevare verdens artsrigdom af planter og dyr, men også fordi, oprindelige folk har rettigheder som mennesker og folk.

nikolajbro@yahoo.dk

OPRINDELIGE FOLK SOM NATURBEVARERE

Biodiversitetskonventionen anerkender oprindelige folks rolle i forbindelse med naturbeskyttelse samt bæredygtig og kommerciel udnyttelse af genetiske ressourcer.

Nationalstaterne er bl.a. forpligtet til: så vidt muligt at respektere, bevare og vedligeholde oprindelige folks viden, kunnen og livsstil, som er relevante for beskyttelse og bæredygtig udnyttelse af biologisk mangfoldighed. Regeringerne skal også sørge for en ligelig fordeling af de fordele, der forekommer i forbindelse med udnyttelse af oprindelige folks viden og kunnen. (Artikel 8(j)).

Andre konventioner som sikrer oprindelige folks rettigheder:

ILO Konvention 169 er et vigtigt instrument, som beskytter og forsvare de oprindelige folk i forhold til lokale, regionale, nationale og internationale instanser i deres territorium. Retten til at blive konsulteret og informeret inden der laves nye foranstaltninger er et fundamentalt krav.

menneskeret.dk/internationalt/fn/ilo+om+oprindelige+folk

FN's Erklæring om oprindelige folks rettigheder. I 2007 vedtog FN en officiel erklæring om oprindelige folks rettigheder efter mange årtier pres fra oprindelige folks organisationer.

www.2.ohchr.org/english/issues/indigenous/declaration.htm

God forretning at tage vare på arter

Business og biodiversitet. Selv om flere virksomheder har spottet de 'nye markeder' for biodiversitet, aflægger kun få virksomheder et regnskab herfor. Maersk Line er ingen undtagelse, selv om de allerede nu forsøger at skubbe partnere ind på en bæredygtig kurs.

■ Af Tina Læbel, redaktør
Global Økologi

Det kan være en rigtig god forretning for virksomheder at tage vare på biodiversitet og økosystem ydel-

ser, viser ny rapport fra EU. Mens de fleste sandsynligvis ikke har noget forhold til rødlistede arter som toplærke, riddergøgeurt og lundranunkel, så er der anderledes og mere kontant afregning, når begrebet biodiversitet sættes i relation til ydelser vi får fra økosystemer – landbrug, skovbrug og fiskeri profiterer i høj grad af arternes mangfoldighed, alene bestøvning mener hvert år at bidrage til fødevarer i størrelsesordenen 190 mia. US \$.

FN's store værk om biodiversitet (Millennium Assessment 2005) anskuer ikke kun biodiversitet på artsniveau, men også som fundamentet for gener og økosystemer. Derfor får vi også næsten uvurderlige økonomiske værdier – *økosystem ydelser* i form af vandregulering, naturrekreation og klimastabilisering, ligesom genvariationer inden for planteverdenen mener at bidrage til fx den amerikanske medicinindustri i størrelsesordenen 320 mia. US \$ per år.

At en bredere kreds af borgere nok derfor også skulle kunne interesse sig for arternes ve og vel må være indlysende. En ny rapport, der er udarbejdet for EU-kommissionen, viser da også spirende interesse fra erhvervslivet.

Vækst i øko-forretninger

Rapporten, 'TEEB for Business – økonomiske aspekter ved økosystemer og biodiversitet for virksomheder' taler stærkt for at integrere biodiversitet i forretningsplaner og nøgleaktiviteter i den private sektor overalt i verden. Der har i de senere år været en betydelig vækst i økocertificerede produkter og

tjenesteydelser, og den vækst fortsætter, forudser forfatterne bag rapporten.

Det er især indenfor fødevarer og skovbrug, at den bæredygtige tilgang er slået i gennem. Tal fra Forest Trends og Ecosystem Marketplace estimerer, at markedet for certificerede landbrugsprodukter der i 2008 var over 40 mia. US \$ vil nå helt op på 210 mia. US \$ i 2020 og 900 mia. US \$ i 2050.

Salget af FSC-certificerede produkter er firedoblet mellem 2005 og 2007, og markedet for certificerede skovprodukter (FSC og PEFC) ventes i 2050 at udgøre 50 mia. US \$ mod i dag 5 mia. US \$. ➔

RELATIONER MELLER BIODIVERSITET, ØKOSYSTEMER OG ØKOSYSTEM-YDELSER

Biodiversitet	Økosystem ydelser og tjenester (eksempler)	Økonomisk værdi (eksempler)
<i>Økosystemer</i> (variation og udbredelse/areal)	• Rekreation, • Vandregulering • Kulstofopbevaring	Skovbevarelse sparer atmosfæren for kuldioxid svarende til ca. 3,7 bio. US \$
<i>Arter</i> (diversitet og rigdom)	• Føde, fibre, brænde • Design inspiration • Bestøvning	Bestøvning med insekter bidrager hvert år med cirka 190 mia. US \$ til landbruget
<i>Gener</i> (variation og population)	• Medicinske opdagelser • Sygdomsresistens • Tilpasningskapacitet	25-50% af et medicinsk marked på 640 mia. US \$ kommer fra genetiske ressourcer

Den udvikling er heller ikke gået danske virksomheder af hånde. Økologisk Landsforening forventer en årlig vækst på 12%-18% pr. år i de næste 3 år – målt i værdi. Markedsandelen for økologiske varer ligger i dag på 7,2% mod stort set ingenting i 1990.

Det samme gør sig gældende hos FSC-Danmark (danske kontor for certificering af bæredygtigt skovbrug). Her var der i indværende forår 160 danske certificerede virksomheder, mod kun 62 i efteråret 2007. FSC-Danmark forventer som Økologisk Landsforening også fortsat vækst, finanskrise til trods.

Biodiversitets-neutral?

Ikke kun erhverv knyttet op til bæredygtig føde- og tømmerproduktion er nye markeder for biodiversitet og økosystem ydelser, forvaltning af vandressourcer vil for eksempel også vokse betydeligt i de kommende år. Rapportens forfattere mener ligefrem, at der på linje med markedet for CO₂-kvoter og kreditter kan opstå et lignende marked for 'biodiversitetskreditter'.

Selvom det i dag er næsten fast kotume for store og mellemstore virksomheder at aflægge et CO₂-regnskab, er det de færreste der aflægger et biodiversitets- og økosystemregnskab. PriceWaterhouseCoopers har undersøgt 100 af verdens største virksomheder og mens 89 udgiver en rapport for en bæredygtighed virksomhed, beskriver kun 24 veje til at reducere virksomhedens belastning af biodiversitet og økosystemer. Kun 9 virksomheder udråber biodiversitet og økosystemer som et nøgleområde indenfor bæredygtig udvikling.

Mens størstedelen af virksomhederne stadig kun behandler biodiversitet overfladisk i deres beretninger, konstaterer rapporten, at flere og flere er opmærksomme på de potentielle fordele. Det gælder også for verdens største containershippingselskab, danskejede Maersk Line.

Arbejde for økosystemer

Maersk Line har omkring 500 containerskibe i flåden og transporterer hvert år mellem 6-8 millioner containerne rundt på verdenshavene. I A.P. Møller – Mærsk Gruppens første bæredygtighedsrapport fra 2010 får CO₂-regnskabet naturligvis stor bevågen-

hed, men biodiversitet er nævnt som et af de områder, der er væsentlige at fokusere på i fremtiden.

"Det er klart, at som borgere og virksomheder bliver mere bevidste om de miljøpåvirkninger vi har rundt om i verden, så vil biodiversitet på linje med klimaet også blive noget, vi vil forholde os mere konkret til i fremtiden," forklarer Jacob Sterling, der er chef for klima og miljø i Maersk Line.

Maersk Line har allerede i dag fokus på biodiversitet og påvirkning af især de marine økosystemer. Det gælder for eksempel i forhold til brug af giftige kemikalier til bundmaling, hvor de afprøver nye og mindre farlige typer maling, efter at det hormonforstyrrende bundmaling TBT blev forbudt.

Også ballastvand er under skarp overvågning. Når ballastvand med organismer fra fremmede egne udledes til havmiljøet, kan det være fatalt for det lokale fiskeri. Maersk Line indgår i arbejdet med at finde nye måder at rense ballastvandet på, vel at mærke uden at forurene med farlige kemikalier, fx ved hjælp af ultralyd.

Ballastvand og bundmaling er væsentlige faktorer til at øge energieffektiviteten under sejlads.

Positive påvirkninger

Maersk Line har også fokus på at stimulere forskningsmiljøer rundt om i verden. Et eksempel herpå er et nyt pilotprojekt, hvor man sammen med internationale organisationer vil undersøge, hvordan containerskibene kan bruges til at indsamle miljødata.

"Frem for kun at kigge på hvordan vi reducerer vores negative miljøpåvirkninger, vil vi også gerne rette fokus på, hvordan vi kan bidrage positivt til at øge vidensniveauet om havenes tilstand", forklarer Jacob Sterling og fortsætter:

"Noget af det der virkelig er dyrt i forskermiljøet er, at tage prøver til havs, vi er der jo i forvejen, så hvorfor ikke bruge containerskibene til at indsamle miljødata om verdenshavene, når de nu alligevel sejler rundt derude."

Resultaterne kan være med til at fortælle om havets tilstand, og selvom de måske skulle vise sig, at være så dårlige, at politikere gerne vil regulere området for skibstrafik yderligere, så er det ikke noget der bekymrer ham.

"Der er ingen tvivl om, at Maersk Line går ind for skrappe miljøkrav, det gælder både i forhold til klima og også i forhold til biodiversitet. Vi er i forvejen et godt stykke foran vores konkurrenter på en række områder, og så længe reglerne gælder for alle, er det kun i vores interesse," siger Jacob Sterling videre.

Skubber til partnere

TEBB-rapporten nævner flere fordele for virksomheder ved at fokusere på biodiversitet og økosystem ydelser, det kan skabe nye muligheder i alle erhvervssektorer og store fordele i form af bæredygtige forsyningskæder, nye produkter, nye markeder og nye kunder.

Sidst nævnte kan Jacob Sterling ikke genkende til:

"Når de store indkøbskæder og kendte brands som Nike, Ikea, Tesco og Walmart begynder at efterspørge miljøvenlig transport, så er vi på pletten. Vi er måske lidt dyrere, til gengæld kan vi transportere varerne med omkring 10% mindre CO₂-udslip, end hvis de havde valgt at bruge en af vore konkurrenter."

Maersk Line sidder i dag på 15% af markedet for den globale containerskibstransport med varer og er den største spiller på området. Den position gør, at et lille grønt skvulp kan mærkes langt væk.

"Når vi gør noget, så vil resten af branchen ofte følge efter før eller siden. Det så vi for eksempel. da vi nedsatte farten på vores skibe for et par år siden for at spare penge og reducere CO₂-udslippet. I dag er det halvdelen af alle containerskibe, der sejler langsomt." afslutter han.

Tina@ecocouncil.dk

Rapporten 'TEEB for Business – økonomiske aspekter ved økosystemer og biodiversitet for virksomheder' www.teebweb.org

Se Mærsk rapport for bæredygtighed www.maersk.com

Vi er ikke vant til at sætte pris på natur

Interview Men det kan være en god ide, også for virksomheder siger ekspert i biodiversitet, for alting ville se anderledes ud, hvis erhverv ikke tog gratis ydelser fra økosystemer for givet.

Carsten Rahbek er ekspert i biodiversitet ved Københavns Universitet. Han er en af verdens mest indflydelsesrige forskere på sit felt, med et hav af videnskabelige publikationer i internationale anerkendte tidsskrifter bag sig. I januar blev han tildelt Videnskabsministeriets eliteforskningspris på 1,2 mio. kr.

Global Økologi har mødt professor Carsten Rahbek, leder af Center for Makroøkologi, Evolution og Klima til en samtale om økonomi og biodiversitet.

Er der grund til at glæde sig over, at EU ønsker at øge opmærksomheden på biodiversitet og business?

Ja, i den forstand, at vi har været vant til ikke at sætte en pris på naturen, i form af alle de ydelser og services, som den giver os, gratis. Det betyder, at vi overbruger af ressourcerne. Forestil dig, at for eksempel landbruget ikke havde adgang til rent vand, men i stedet skulle betale for at få rensset vandet. Det vil give nogle helt andre markeder, priserne vil stige gevaldigt, markederne i dag er ikke gearret til den form for økonomisk tænkning.

Opgørelser af jordens bruttonationalprodukt viser, at cirka halvdelen er menneskeskabt via de økonomiske markeder, den anden halvdel stammer fra naturen. Værdien af insekter, der flyver rundt og bestøver, udgør mange milliarder på verdensplan. Når 'naturens system' ikke fungerer finder vi ud af, at det har en stor værdi. Derfor er det en økonomisk sund forretning at bevare naturen så intakt som muligt, for den giver os en masse tjenester, som ellers ville koste en masse penge.

Skal man være bekymret over at økonomi kan overskygge etiske aspekter, som er knyttet til bevarelse af biodiversitet?

FN's Biodiversitetskonvention slår fast, at – alle arter har en eksistensberettigelse, og generelt skal man passe på med at gøre alt op i kroner og ører, for der er mange arter, som der ikke er en kommerciel interesse i. Men de skal være her alligevel. Generelt kan eksperter ikke svare på, hvilke arter vi kan undvære. Biodiversitet er systemet, som gør, at det fungerer, derfor skal vi ikke rode for meget rundt. Vi er begyndt at løsne skruerne (arter, red) i flyvemaskinen, men hvor mange vi kan løsne, inden flyveren falder ned, ved vi ikke.

Det er især bæredygtige produkter indenfor landbrug og skovbrug TEEB-rapporten fremhæver som "god forretning at tage vare på arter". Gør det en forskel for biodiversiteten?

Økologisk landbrug er ikke et primært redskab til at sikre biodiversitet. Vi har nok en større biomasse af natur i økologisk jordbrug, men ikke nødvendigvis en større mangfoldighed af arter. Det helt store problem er dog pladsen – plads er biodiversitetens hovedproblem. Hvis landbrug i Danmark skal være 100% økologisk, har vi brug for me-

re plads, pga. en mindre produktion. Jo mere plads landbruget optager, desto mindre plads til naturen.

Skov er den naturtype herhjemme, der rummer flest arter, og de tropiske regnskove er de rigeste på verdensplan, så ja, det gør en stor forskel hvordan skovdriften – udnyttelsen af resursen, foregår. Dødt ved og store gamle træer der får lov at stå, øger mangfoldigheden. Det er positivt for biodiversiteten, når de certificerede skovprodukter vinder frem.

Kan man forestille sig at virksomheder – som i klimaspørgsmålet kan skabe en større bevidsthed og handling på området for biodiversitet?

Når vi ødelægger biodiversiteten, har det en omkostning – hvem skal betale for den? Jeg kan godt forestille mig, at der kunne komme tiltag i fremtiden ud fra princippet om at 'forureneren' betaler, dvs. virksomheder betaler for den belastning eller det tryk, de ligger på biodiversiteten. Hvis virksomheder allerede nu spotter, at de skal aflægge 'regnskab for biodiversitet', er det ikke fordi de er filantroiske, men fordi de mener, det kan blive en konkurrence-parameter i fremtiden.

Prissætning af biodiversitet.

Økonomiske udregninger skærper blikket for naturens ydelser, men dens værdi kan ikke udtrykkes i tal. Der kan ikke sættes et prisskilt på løver, kolibrier og vilde jordbær.

Foto: © McKendry

■ Af Dr. Konrad Ott, professor i miljøetik, Greifswald Universitet

Begrebet biodiversitet blev i sin tid indført for at gøre verden opmærksom på planetens enorme tab af biologisk mangfoldighed og har efterhånden udviklet sig til det ledende begreb indenfor international naturbeskyttelse. Sammen med bæredygtig udnyttelse af naturressourcer udgør det et af nøglekoncepterne i Biodiversitetskonventionen, som blev vedtaget ved miljøtopmødet i Rio de Janeiro i 1992. Beskyttelsen af natur eller biodiversitet har imidlertid brug for en begrundelse, hvad der fører os over i miljøetikken, hvor de moralske kriterier for forholdet mellem menneske og natur bliver retfærdiggjort. Eftersom biodiversitet som et gode, der skal beskyttes, er ujævnt fordelt henover kloden, kan en sådan retfærdiggørelse ikke være bundet af lokale værdiforestillinger, men må gælde på tværs af kulturelle grænser. Om sådanne universelle begrundelser også omfatter økonomiske værdisætninger er imidlertid et åbent spørgsmål. Det er nemlig uklart, hvorvidt den økonomiske form for rationalitet udgør et universelt koncept.

Meningsløse talkonflikter

Når der drejer sig om værdisætning af biodiversitet, er det først og fremmest vigtigt at få afklaret, hvad det er, der skal begrundes. Tre spørgsmål er relevante: Er beskyttelse af al biodiversitet økonomisk rationelt? Er det den økonomisk optimale udstrækning af biodiversiteten, man skal sigte efter? Eller er det den økonomiske rationalitet af et bestemt udsnit af biodiversiteten som f.eks. et artsrigt hotspot, der er interessant?

Hvad det første spørgsmål angår, råder vi med miljøøkonomen Robert Costanzas meget citerede analyse over et mønstereksempel på en beregning af værdien af al biodiversitet i verden (The value of the world's ecosystem services and natural capital). En lignende fremgangsmåde finder man hos økologen David Pimentel, der dog når frem til en mindre talværdi. Costanza opgør den samlede værdi til 190.000 mia. kr. om året, Pimentel til 17.000 mia. kr. Sådanne udregninger kan skærpe blikket for, hvor mange gratisydelser vi modtager fra den levende omverden. Skærpelsen af blikket er vigtigere end fastsættelsen af en pengeværdi, der efterfølges af en meningsløs strid om tal.

De metoder, der bliver brugt til at nå frem til disse opgørelser, er blevet kritiseret, ef-

tersom de grundlæggende ikke er i stand til at opfatte biodiversitet på en fyldestgørende måde, fordi de metodisk er bundet op af over-simplificerende marginale nytteværdier af typen: Er det økonomisk rationelt at forvandle dele af urskoven til oliepalmeplantage eller til græsgang for kvæg? Biodiversitetens økonomiske værdi står således i et modsætningsfyldt spændingsforhold mellem uendeligt lidt set i et nytteperspektiv og uendeligt meget set som samlet værdi. Man kan argumentere for, at værdien af biodiversiteten er ligeså høj som sollysets, atmosfærens og vandets. Det forekommer derfor indlysende, at man ikke kan prissætte naturens helhedsværdi og må opgive den marginale nytteologi og i stedet satse på plausible og stærke målsætninger om bæredygtighed.

Hvad angår det andet spørgsmål, er det kun de færreste økonomer, der vil hævde, at de kan beregne den økonomisk optimale ud-bredelse af liv på jorden. Udregninger af ting som f.eks. et optimalt niveau for havforurening eller klimaudvikling er i miljøøkonomien hovedsageligt afløst af standardprissætninger, ved hjælp af hvilke et politisk defineret mål skal nås med de færrest mulige omkostninger. Ærekærheden hos mange økonomer, der ønsker at identificere de optimale punkter, hvor

Prisen er aldrig høj nok

den marginale nytteværdi og de marginale omkostninger berører hinanden, kan ikke omsættes i praksis og er desuden moralsk suspect, når det drejer sig om biodiversitet. Med filosofen Hans Jonas kan man sige, at en sådan ærekærhed udgør et mønstereksempel på dumdristighed.

Følgelig kan økonomer kun hellige sig det tredje spørgsmål,

hvor de økonomiske kalkuler anvender den nytterelaterede fremgangsmåde i forbindelse med alternative handlingsmuligheder. De skal vise, om opretholdelsen af bestemte elementer af biodiversitet i konkrete tilfælde har en højere nyttevirkning, end hvis de forsvinder. Denne tredje problemstilling støtter sig mest på analyser af borgernes vilje til at betale for vild natur. Økonomer anser det for meningsfuldt f.eks. at beskytte traner, hvis turister er villige til at betale for synet af dem. Det er ret sandsynligt, at jeg kan opgive et beløb for, hvor meget en himmel fuld af traner er værd for mig. Men hvor mange penge er det værd, at jeg kan glæde mig over at leve i en verden, hvor der findes mellem ti og tyve millioner dyre- og plantearter, herunder kolibrier, blomster og vilde jordbær? Hvis jeg afsætter et pengebidrag på fem procent af min indkomst til opretholdelsen af biodiversiteten, betyder det så, at fem procent af min indkomst skal fordeles mellem f.eks. 15 mio. dyre- og plantearter? Det vil ikke give mening. Betalingsvilje kan ikke anvendes i forhold til den samlede biodiversitet. Værdisætning af biodiversitet kan i denne forbindelse kun lade sig gøre indenfor snævert definerede rammer. Jeroen van den Bergh nævner i 'Economic valuation of biodiversity' følgende betingelser: "At et klart

diversitetsniveau bliver valgt, at et konkret scenario for forandring af biodiversitet bliver formuleret, og at der anvendes en fremgangsmåde, der så vidt muligt forlader sig på så mange forskellige videnskabelige discipliner som muligt. Vigtigst er, at forandringen er vel defineret og ikke for stor".

Konklusionen af det ovenstående er, at af de tre muligheder for at prissætte biodiversitet, er den første metodisk tvivlsom, den anden dumdristig og den tredje kun under bestemte forudsætninger meningsfuld.

En Stern-rapport for biodiversitet?

Mange politikere efterlyser for øjeblikket en kapacitet som Nicholas Stern, der kan virke for biodiversiteten. Før man tilslutter sig denne udmærkede ide, lønner det sig at kaste et blik på den tidligere verdensbankøkonomers rapport, der har beregnet virkningerne af klimaforandringerne. Debatten om Stern-rapporten er ikke mindst en diskussion af to parametre, nemlig diskonteringsrenten og forløbet af den intertemporale nyttefunktion, dvs. nyttevirkningerne henover tid. Diskonteringsrenten fastlægger værdisætningen af fremtidige nytte- og skadevirkninger, her af klimaforandringer. Nyttefunktionen fastslår bl.a., hvordan en forhøjelse af det fremtidige vareforbrug påvirker velfærdet for fremtidige mennesker. Begge størrelser defineres i Stern-rapporten ikke på baggrund af empiriske erfaringer, men ud fra etiske vurderinger af, hvad der er rigtigt og forkert. Rapporten sætter diskonteringsrenten ekstremt lavt, hvad der betyder, at fremtidige klimaskader næsten fuldstændigt bogføres med deres nutidsværdi. Ældre økonomiske klimamodeller, der opererer med ligeså lave dis-

konteringsrenter, har ført til lignende resultater. Diskonteringsrenten skal fastlægges med udgangspunkt i antagelser om de fremtidige kapaciteter til at løse problemer. I dette perspektiv er talrige elementer af biodiversiteten af kolossal betydning - som f.eks. den uundgæelige tilpasning til klimaforandringerne. Derfor taler meget for en meget lav diskonteringsrente i forbindelse med den nutidige værdisætning af biodiversitet.

Det springende punkt er, at sådanne normative definitioner bryder med den økonomiske grundsætning om metodisk individualisme, hvor alle individuelle præferencer som f.eks. beskyttelse af vand- og jordressourcer, landskabsæstetik og fødevarergrundlag i princippet lægges sammen. Økonomisk tænkning er i realiteten indirekte etik, forklædt ved hjælp af talværdier, der ikke adskiller sig meget fra den virkelige etik, hvad f.eks. Stern-rapporten udgør et positivt eksempel på. Mens de politiske beslutningstagere ofte forkaster etikken som verdensfjern moralprædiken, associerer de økonomi med videnskab, der står med begge ben solidt plantet i virkelighedens verden. Der er derfor brug for politisk oplysning om de økonomiske kalkulers forudsætninger, underforståede normative abstraktioner og metodiske grænser. Det er bekymrende, når man ser, hvor ofte de politiske aktører gør sig moralsk og politisk afhængige af uholdbare økonomiske kalkuler, uden at forstå, hvordan de hænger sammen.

ott@uni.greifswald.de

Oversættelse Niels Henrik Hooge, Global Økologi. Politische Ökologie 109, marts 2008, 26. årgang, s. 27-29.

Mens de politiske beslutningstagere ofte forkaster etikken som verdensfjern moralprædiken, associerer de økonomi med videnskab, der står med begge ben solidt plantet i virkelighedens verden.

Ingen fiasko at vi ikke når mål

2010-mål for biodiversitet. På FN's konference sidst i oktober vil landene konkludere, at 2010-målet ikke er opfyldt. Ingen fiasko siger ekspert, selv om FN's mål var realistiske og EU's var urealistiske. Der er søsat gode initiativer, og måske er verden endda rede til at erkende, at vi har mere end én katastrofe.

■ Af Tina Læbel, redaktør
Global Økologi

De fleste skrev under, naturligvis med USA som undtagelsen, der bekræfter reglen, på FN's Biodiversitetskonvention ved topmødet i Rio de Janeiro i 1992. Konventionen forpligtiger medlemslandene til at udvikle nationale handlingsplaner for bevarelse og en bæredygtig brug af biodiversitet, samt at rapportere om konventionens mål.

Ti år senere i Johannesburg i 2002 besluttede statsledere fra mere end 150 nationer, at der skulle opnås en signifikant reduktion i tabet af biodiversitet inden 2010. Europa forpligtede sig til en endnu mere ambitiøs målsætning: I 2010 skal tabet af biodiversitet stoppes helt.

Målsætningerne er dog ingenlunde blevet opfyldt, faktisk konkluderer FN i sin store rapport *Global Biodiversity Outlook 3* fra 2010, der bygger på nationernes indberetninger, at det står værre til end frygtet, og at vi kan forvente kollaps i økosystemer, som især vil gå ud over folk i ulande. De konkluderer samtidig, at intet land som har skrevet under på 2010 målene har formået at reducere eget tab af biodiversitet.

EU's handleplaner

Den tilstand afspejler sig også i EU, som erkender, at EU heller ikke kan opfylde sit 2010 mål. Selvom tabet af arter i EU ikke foregår med helt samme hast som i andre dele af verden, konkluderer kommissionen i 2008, at 50 procent af arterne og op til 80 procent af de arealer, som har bevarelsesbetydning er i en ugunstig status.

Det er alt sammen ikke så godt, men alligevel heller ikke helt skidt, mener professor og ekspert i biodiversitet Carsten Rahbek leder af Center for Makroøkologi, Evolution og Klima ved Københavns Universitet.

”FN's mål var realistiske, de sagde, at vi skulle bremse hastigheden, hvormed vi mister arter. EU's mål var urealistiske, på få år kan man ikke standse tabet af arter. Det svarer til at få en supertanker vendt. Det tager flere år. Derfor er det ingen fiasko, at vi ikke når målene, for det kunne vi ikke. EU har bare villet lægge maksimalt pres på landene for at rykke på det område, og så er EU's målsætninger jo bindende, modsat FN-målene.”

Værktøjer bruges forskelligt

EU har da også handlet for at stoppe tabet af biologisk mangfoldighed. I 1998 blev der vedtaget fire handleplaner for at sikre biodi-

versitet: bevarelse af naturressourcer, landbrug, fiskeri og økonomisk samarbejde samt udviklingssamarbejde.

EU's Habitatdirektiv og Fugledirektivet og udviklingen af et sammenhængende netværk – Natura 2000 er et centralt redskab til bevarelse af naturressourcer.

Natura 2000-netværket udgør i dag 18 % af EU's areal (til lands), og det er en positiv udvikling, siger Carsten Rahbek, men der er stor forskel på landenes tolkning, og Danmark ligger i den forkerte ende:

”Sverige har lagt en strategi for biodiversitet, de har målsætninger og midler til gennemførslen og de afreporterer udviklingen. Spanien er også langt fremme, mens Danmark i den anden ende ingen strategi har, ingen midler og heller ingen klare målsætninger har. Dertil kommer at mange af de områder, der har været udpeget til Natura 2000 ikke er nye, de er lagt oven i allerede udpegede områder, og så er der lagt lidt til, og for lidt forklarer han.”

Landbrug eller natur

Landbruget optager halvdelen af EU's areal og spiller en rolle for biodiversiteten. Til efteråret indleder EU forhandlinger om en reform af landbrugspolitikken, bl.a. om hvor-

Biodiversity – our lifeline

GREEN WEEK

Brussels, 1 - 4 June 2010

Foto: Greenweek

På EU's 'grønne uge' blev biodiversitetens vigtighed og de konsekvenser vi skal imødegå, hvis vi ikke får stoppet tabet, fremhævet. Miljøkommissær Janez Potočnik (øv.) sagde bl.a. "Det vil få katastrofale følger for os, hvis ikke får succes med at opfylde mål for tab af biodiversitet." Klimakommissær Connie Hedegaard deltog også. I alt var der ca. 3800 deltagere. <http://ec.europa.eu/greenweek>

vidt støtten i højere grad skal være afhængig af, at landbruget leverer offentlige goder som for eksempel miljø og klima.

Carsten Rahbek ser hellere, at støtten helt forsvinder:

"Sat på spidsen får landbruget i dag penge for at ødelægge natur. Skal vi så fortsætte med at give dem støtte for ikke at ødelægge? Problemet er, at mange af de jorder der opdyrkes er urentable. Jeg tror godt landbruget uden støtte, kan finde ud af at dyrke de jorde, som er rentable. Pengene kan godt bruges til noget andet, som for eksempel at bevare natur."

Han uddyber, "biodiversitetens største problem er mangel på plads, selv om regeringen med deres Grøn Vækst plan forsøger at sige, at vi kan få både landbrug og mere biodiversitet, så passer det ikke. Nitratmarker og energiafgrøder på marginaljorde betyder ikke særligt meget for biodiversiteten. 90-95 procent af vores biodiversitet findes ikke på markerne, men udenfor markerne. Derfor betyder det rigtigt meget for naturen, hvis vi holder op med at støtte opdyrkning af urentabel jord og indlemmer de områder som naturområder."

Grund til optimisme

Sidst i oktober mødes over 190 lande i millionbyen Nagoya i Japan til FN's tiende topmøde siden vedtagelsen af Biodiversitetskonventionen. Selvom FN erkender, at 2010-må-

FN-MØDE OM BIODIVERSITET

COP10 er det tiende topmøde siden FN i 1992 vedtog biodiversitetskonventionen. Mødet foregår fra d. 18.-29. oktober i den japanske millionby Nagoya og har deltagelse af over 190 lande.

Læs mere her: www.cbd.int eller tag den hurtige vej: www.youtube.com/watch?v=EGMkW_vo5GU

Mere at vide om EU's handlingsplan for biodiversitet: http://ec.europa.eu/environment/nature/index_en.htm

let ikke er opfyldt, håber de stadig på en global aftale, som indenfor de næste ti år kan revolutionere vores måde at håndtere og opfatte biodiversitet på. Og måske er der grund til at være en anelse optimistisk.

"Der kan godt komme noget positivt ud af topmødet. FN's beslutning om at nedsætte et biodiversitetspanel, på linje med klimapanellet, der skal afrapportere hvad, der er sket i de sidste 10 år er et meget positivt tiltag. Og nu når klimaforhandlingerne er droslet lidt ned, har verden måske også kræfter til at erkende, at vi har mere end et problem," siger Carsten Rahbek.

EU har med beklagelse og lovprisninger af biodiversiteten som grundsten for alle borgers liv og virke udsat opfyldelsen af målsætningen til 2020. De vil komme med et konkret udspil til en fornyet handlingsplan sidst på året.

"Jeg tror, at EU i 2020 vil skærpe kravene. Der er søsat mange gode initiativer, og fremad handler det om at få dem ordentligt i hus. De vil sikkert konkretisere og præcisere hvilke handlinger, der kan godkendes indenfor rammerne af lovgivningen om biodiversitet. Og det kan jo så godt betyde, at Danmark i fremtiden, må lægge sig lidt mere i selen for at beskytte og bevare biodiversitet," afslutter han.

tina@ecocouncil.dk

Foto: Wikipedia/Chris 73

Fælles klimapolitik i EU. Miljøministre fra de tre største økonomier står sammen. 30 % reduktion er vejen frem, både når det gælder klima og god forretningslogik.

■ Af Chris Huhne, energi- og klimaminister, Storbritannien, Dr. Norbert Röttgen forbundsmiljøminister, Tyskland og Jean-Louis Borloo miljøminister, Frankrig, Energy and climatechange.

Europas nuværende fokus på genopretning efter recessionen må ikke bortlede vores opmærksomhed fra det vigtige spørgsmål om hvilken slags økonomi vi ønsker at opbygge. Medmindre vi sikrer, at den økonomiske genopretning bringer vore lande i retning mod en bæredygtig fremtid, mindre baseret på fossile brændstoffer, vil vi stå overfor vedvarende usikkerhed og betydelige omkostninger fra svingende energipriser og et ustabil klima.

På samme tid har vi en enestående chance: at forstærke vores egen økonomiske genopretning, at forbedre vores energisikkerhed og at bekæmpe klimaændringer ved at udvikle en energisektor, som ikke er baseret på kul og olie, og som åbner nye muligheder for beskæftigelse og eksport.

Klimabeskyttende økonomi

Men Europa er ikke alene og vore økonomiske konkurrenter tøver ikke. Der er startet et globalt kapløb om at nå en bæredygtig low-carbon økonomi, en CO₂-fri økonomi. Det vigtigste spørgsmål Europa må stille sig er: Er vi fremsynede nok til at udnytte denne mulighed og overtage en ledende rolle i verden ved udvikling af denne ny klimabeskyttende model for økonomisk vækst?

Vi er overbevist om, at Europa er i stand til det – men endnu ikke har de rigtige incitamenter til at regulere investeringerne i den nødvendige retning. En afgørende forhindring er EU's nuværende mål for CO₂-udledninger, som er en reduktion på 20 % i 2020 i forhold til 1990. Et mål, som nu synes utilstrækkeligt til at kunne skabe overgangen til en low-carbon økonomi.

Endelig har recessionen i sig selv reduceret udledningerne indenfor EU's kvoteordning med 11 % i forhold til før krisen. Det har så delvis medført, at priserne på olie og kul er

alt for lave til at stimulere betydende investeringer i grønne jobs og teknologier.

20 % er ikke tilstrækkelig

Hvis vi holder fast ved en reduktion på 20 % vil Europa sandsynligvis tabe kapløbet om en low-carbon verden, til lande som Kina, Japan eller USA – som alle forsøger at skabe et mere attraktivt investeringsmiljø, hvor man driver en klimavenlig politik og fremmer klimavenlige investeringer ved hjælp af økonomiske pakkeløsninger.

Vi sætter derfor vores lid til, at EU vil fastsætte et emissionsmål som vil give et reelt incitament til innovation og handling i international sammenhæng: en reduktion på 30 % i 2020. Det ville være et ægte forsøg på at begrænse den globale temperaturstigning til to grader –tærskelværdien for klimaforandringer – til at øge beslutsomheden hos de, som allerede har stillet ambitiøse handlingsforslag, og opmuntre de som endnu tøver, til at tage de næste skridt. Det ville også være god forretningslogik.

Verden sætter tempoet op

Ved at sætte et højere mål ville EU ikke blot få indflydelse på olie- og kulpriserne frem til 2020, men også sende et stærkt signal om vores engagement i en langsigtet low-carbon politik. Vi må ikke glemme, at det i overvejende grad vil være den private sektor som skal afholde de investeringer, som skal skabe vores lavenergifremtid. Ændring af reduktionsmålet til 30 % vil give bedre sikkerhed og forudsigelighed for investorerne.

De europæiske virksomheder er allerede parate til at udnytte de nye muligheder. Takket være Europas tidligere ledende rolle i bekæmpelse af klimaforandringer, har de en global markedsandel på 22 % inden for områderne energibesparende produktion og servicevirksomhed. Men resten af verden sætter tempoet op. Løfterne fra klimatopmødet i København var mindre ambitiøse end vi havde håbet på, men det har sat noget i gang mange steder, især i Kina, Indien og Japan.

Ringe ekstraomkostninger

Argumenterne for at handle hurtigt bliver endnu mere overbevisende, når man betragter de beregnede omkostninger. Som følge af reduktionen af CO₂-udledninger under recessionen, er de årlige omkostninger for at opnå det eksisterende 20 % mål i 2020 faldet med en tredjedel, fra 70 mia. EUR til 48 mia. EUR.

En ændring af målet til 30 % CO₂-reduktion er nu beregnet til kun at koste 11 mia. EUR mere end 20 % reduktionen ville koste. Det udgør mindre end 0,1 % af EU's budget. Prisen for forsinket handling er oven i købet meget høj: Ifølge Det Internationale Energiagentur (IEA) vil hvert års udsættelse af investering i CO₂-fri energikilder koste 300-400 mia. EUR på verdensplan.

Olieprisen drives op

Disse omkostninger er beregnet ud fra den meget forsigtige antagelse, at en tønde olie (159 liter) vil koste 88 \$ i 2020. Med den aktuelle begrænsning i investeringerne på forsyningsiden, kan en hurtig vækst i forbruget i Asien og virkningen af olieudslippet i Den Mexicanske Golf nemt drive oliepriserne højere op. I et IEA scenarium når prisen op på 130 \$ pr. tønde. Stigende oliepriser vil sænke omkostningerne ved at nå et hvilket som helst mål, og i nogle scenarier er den direkte økonomiske effekt ved at nå 30 % målet i 2020 endog positiv. Virksomheder og private vil spare flere penge ved et lavere energiforbrug og dermed mindre import, end den ekstra økonomiske omkostning.

Den virkelige trussel for tunge virksomheder er ikke energipriserne, men derimod et sammenbrud på det europæiske bygge- og anlægsmarked.

For nogle energitunge industrier vil omkostningerne ligge over gennemsnittet. Vi forsøger allerede nu, hvor det er nødvendigt, at beskytte dem ved gratis emissionstilladelser, og vi har måske brug for alternative foranstaltninger for at nedsætte CO₂-udledninger over tid, og undgå udflytninger på grund af strengere emissionskrav. Den virkelige trussel for disse virksomheder er ikke energipriserne, men derimod et sammenbrud på det europæiske bygge- og anlægsmarked.

Den eneste sikre vej til at styrke efterspørgslen efter disse industriers produkter er at skabe incitament til at investere i energibesparende anlæg, lavenergi infrastruktur, hvor vi finder storforbrugere af stål, cement, aluminium og kemikalier. Vores industriministerier arbejder med disse sektorer for at skabe en effektiv overgang og at optimere mulighederne for industrien i EU.

Stort marked for energibesparelser

Vi skal give vores virksomheder mulighed for at vokse på hjemmemarkedet og fortsat være internationalt konkurrencedygtige. Ændringen af målet fra 20 % til 30 % ville resultere i mindst en fordobling af markedet for energibesparelser. En stor del af den vækst vil ske på områder med mange arbejdspladser, som energisparesektoren.

Hvis vi afviser argumenterne for en 30 % reduktion, havner vi i krybesporet, globalt set.

Tidlig handling vil give vore industrier et vigtigt forspring. Derfor tror vi, at beslutningen om et mål på 30 % vil være rigtig for Europa. Det står for en politik for arbejde og vækst, energisikkerhed og indsats mod klimaændringer. Men først og fremmest er det en politik for Europas fremtid.

Oversættelse Bent Kristensen Global Økologi.
www.decc.gov.uk/en/content/cms/news/EU_CC_article/EU_CC_article.aspx

Klimavenlige Energiløsninger

CO2-besparelser. Det Økologiske Råd udsender ny guide med anbefalinger til hvordan både små og store forbrugere af energi kan gøre en reel indsats for klimaet – og hvordan de kan sikre mere vedvarende energi i fremtiden.

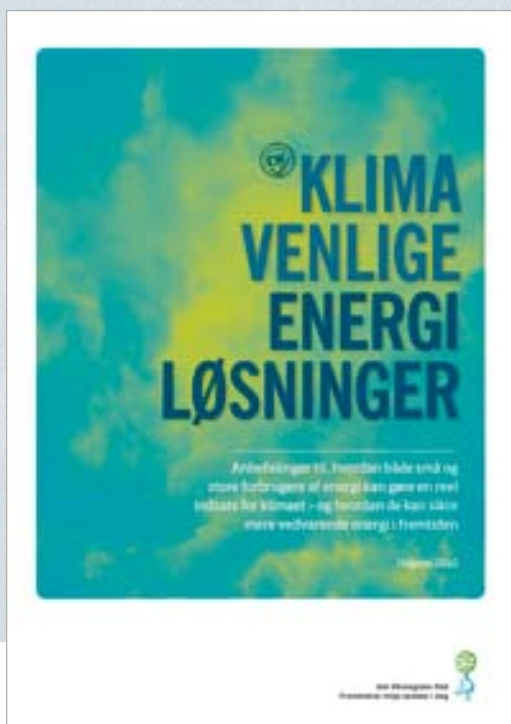

**Af Tina Læbel, redaktør
Global Økologi**

Er det en god ide for min virksomhed eller kommune at investere i opstilling af mere vedvarende energi? – hvilket strømprodukt skal vi vælge, hvis vi gerne vil gøre en positiv indsats for klimaet? Eller skal vi satse på at hente CO2-besparelser i EU's kvotesystem?

Mange private forbrugere, mindre og større virksomheder og kommuner er i tvivl om, hvordan de skal agere for at blive mere klima- og energivenlige med deres energiforbrug. Nogle gange kan handlinger endda føre til at brugere føler sig snydt, når de for eksempel finder ud af, at køb af oprindelsesgarantier fra gammel vandkraft eller gamle vindmølleparker ingen reel CO2-besparelse giver.

Det Økologiske Råds energi- og klimamedarbejder Søren Dyck-Madsen har i stigende omfang rådgivet både private forbrugere, virksomheder og el-handelselskaber i junglen af virkemidler til gavn for klima og vedvarende energi. De råd har han nu samlet og gjort let tilgængelige i guiden Klimavenlige Energiløsninger, som indeholder anbefalinger til handlinger, der sikrer en reel indsats for klimaet, og som også kan være med til at sikre mere vedvarende energi i fremtiden.

Reelle handlinger

Flere og flere virksomheder og kommuner sætter mål om at blive CO₂-neutrale, og mange private forbrugere vil gerne gøre en indsats for klimaet. Men efterfølgende kan det være svært ved at vælge de rigtige handlinger.

I guiden får du vejledning til at vælge de handlinger, som samlet set har en sikker effekt for enten klimaet eller for opstilling af vedvarende energianlæg indenfor områderne 'udskiftning af fossile brændsler', 'opstilling af mere vedvarende energi' 'annullering af kvoter' og 'strømprodukter med klimavalg'. Virksomheder og kommuner kan ved at vælge virkemidler med reel effekt både forbedre eget CO₂-regnskab og samtidig medvirke til at omstille det danske energisystem til vedvarende energi. Sidst nævnte gælder naturligvis også private forbrugere.

Ud over helt konkrete handlemuligheder giver guiden også let forståelig baggrundsviden og status på for eksempel EU's kvotehandelssystem og oprindelsescertifikater for vedvarende energi.

Ønsker du at få et eksemplar tilsendt, beder vi dig ringe til Det Økologiske Råd på 33150977, eller du kan bestille den via vores webshop, eller downloade den fra vores hjemmeside www.ecocouncil.dk (under Energi og Klima eller under udgivelser). Hæftet er gratis (dog porto + ekspeditionsgebyr).

DETTE KAN DU MED FORDEL GØRE – OG DETTE BØR DU UNDGÅ

+ Spar på energien

Vi kan ikke tillade os at spilde energi, som vi gør i dag, hvis vi vil udfase fossile brændsler.

+ Invester selv i vedvarende energi

Køb andele i vindmølleprojekter som ikke er i statsligt udbud, sæt solceller op og solvarme (især i sommerhuse).

+ Anvend kreditter fra gode frivillige projekter

Reelle CO₂-reduktioner skal findes i lande uden reduktionskrav fra FN, typisk i fattige ulande.

+ Udskift olie- og gasfyrer

Ved at installere en varmepumpe kan du medvirke til en hurtigere omstilling til et fossilfrit samfund.

+ Brug strømprodukter med betaling til mere VE

Dette produkt har en reel effekt. Du kan finde produkter på EL-pristavlen (men vær en anelse tålmodig).

÷ Undgå strømprodukter baseret på simple oprindelsesgarantier

Oprindelsesgarantier fra gammel VE som vand- og vindkraft og fra VE ved statsligt udbud har ingen reel CO₂ besparende effekt.

÷ Undgå reduktioner via EU's kvotesystem

EU's kvotesystem lider. Kvoterne er for mange, og de er for billige. Annullering har pt. ringe effekt.

Læs mere i Klimavenlige Energiløsninger fra Det Økologiske Råd

Slaget om de farlige stoffer fortsætter

Status. Træghed præger håndtering af særligt farlige stoffer. Miljøfolk og forbrugere må stadig presse på, for at REACH ikke udvandes.

■ Af Susanne Bruun Jakobsen, kemikaliemedarbejder Det Økologiske Råd.

Den europæiske kemikalie-lovgivning REACH trådte i kraft for tre år siden, og implementeringen er nu i fuld gang. Til december har producenter og importører på det europæiske marked deadline for registrering af de stoffer, der bliver anvendt i de største mængder, dvs. over 1000 tons/år. Registreringen sker hos det internationale kemikalieagentur ECHA, hvor der samtidig også skal ske en registrering af visse særligt problematiske stoffer.

Importører og producenter er selv ansvarlige for at fremskaffe informationer om deres stoffer, og leverer de ikke de krævede data, har de ikke lov til at markedsføre stoffet. Det følger af REACH princippet om 'no data – no market'. Registrering af stoffer i mængder under 1000 tons/år sker i hhv. 2013 og 2018.

Så langt så godt. For på denne måde tager REACH først hånd om de stoffer der 'fylder mest i landskabet'. Samtidig er det jo åbenlyst, at ikke alle stoffer er lige farlige. Derfor har man valgt, at visse særligt problematiske stoffer også skal registreres inden december 2010. Det gælder kræftfremkaldende, mutagene og reproduktionsskadende stoffer over 1 ton/år samt stoffer over 100 ton/år, der er klassificeret som meget giftige for vandlevende organismer, og som kan forårsage uønskede langtidsvirkninger i vandmiljøet. Selve registreringen af disse stoffer sætter dog ikke umiddelbart begrænsninger for anvendelsen.

De særligt farlige stoffer

Hvor det ovenstående gælder industriens forpligtigelser, så kører der parallelt et andet spor, hvor medlemsstater og kommissionen har mulighed for at tage hånd om særligt farlige stoffer – *Substances of Very High Concern* ved at foreslå, at de kommer på *Kandidatlisten* og efter en vurdering måske på

Autorisationslisten. Det er blandt andet her slaget står nu i REACH. For hvis stofferne kommer på kandidatlisten, følger der visse forpligtelser og på sigt måske endda også visse restriktioner eller ligefrem udfasningskrav med.

Kriteriet for at et stof kan komme på listerne er, at det er:

1. Kræftfremkaldende, mutagen, reproduktionsskadelig eller
2. Svært nedbrydeligt, bioakkumulerende, giftigt eller
3. Meget svært nedbrydeligt, meget bioakkumulerbart eller
4. Har lignende bekymrende egenskaber, f.eks. hormonforstyrrende

Medlemsstaterne og Kommissionen kan foreslå stoffer til listerne, men processen er lang: Når et farligt stof bliver foreslået til kandidatlisten, så beslutter Kommissionen om det kommer på. Herefter kan stoffet blive prioriteret til autorisationslisten, det afgør kommissionen. Er stoffet på listen, bliver det udstyret med en udfasningsdato, hvorefter virksomheder kun må anvende det til et helt specifikt formål, hvis der ikke findes alternative stoffer.

Der er fortsat diskussioner om, hvor mange stoffer, der bør være på listerne. Altså hvor mange kemiske stoffer har egenskaber, der falder indenfor kategori 1-4 ovenfor? Og hvor mange stoffer ønsker medlemsstaterne skal gå gennem dette autorisationssystem?

Industrien forhaler processer

ChemSec, det internationale kemikaliesekretariat i Göteborg, har sammen med NGO'er og fremsynede industrifolk udarbejdet en SIN List (Substitute It Now) med 356 stoffer, som de mener bør på kandidatlisten og snarligt erstattes med mindre farlige. Udvalget af stoffer er foretaget på baggrund af de opstillede EU kriterier (kategori 1-4). Den Europæiske Faglige Samarbejdsorganisation (fagforbundene) har også været i gang med en lignende øvelse og fundet mere end 300 stoffer. Virkeligheden er, at der i dag kun er

38 kemiske stoffer på den officielle EU-kandidatliste! Og flere af disse stoffer er først sat på efter lange kampe. Industrien spiller hårdt ud og har f.eks. lagt sag an mod kemikalieagenturet ECHA i forbindelse med, at stoffet acrylamid blev foreslået til kandidatlisten. Retssagen kører og forsinkede i første omgang, at stoffet kom på. Retten afviste dog anmodningen om opsættende virkning mens sagen kører, og stoffet er derfor nu kommet på kandidatlisten.

Den langsomme proces vidner om store arbejdsområder hos ECHA, men også om en tilbageholdenhed hos medlemsstater og kommissionen med at foreslå stoffer, fordi myndighederne tilsyneladende ønsker at have alle data klar på forhånd. Det på trods af, at processen med kandidatlisten er tænkt som første step for netop "kandidater". Først i næste fase, hvor der skal beslutes om stoffet skal sættes på den endelige autorisationsliste, kræver det data for at kunne vurdere stoffet. Retssager øger naturligt nok dette pres, og på denne måde kan industrien være med til at indskrænke en demokratisk besluttet proces.

Trykke forbrugerprodukter

Det ser dog ud til, at antallet af stoffer på kandidatlisten stiger i de kommende år. Kommissionen har senest meldt ud, at de har et mål om 106 stoffer på kandidatlisten i 2012. Det er glædeligt set i forhold til de nuværende 38 – men jo stadig langt fra det antal, det burde være. Den nævnte registrering af visse problematiske stoffer inden december i år bør blive en oplagt mulighed for at udpege flere stoffer til kandidatlisten.

Endnu er ingen stoffer foreslået ud fra egenskaber der falder i kategori 4, f.eks. hormonforstyrrende stoffer. Der er tilsyneladende en usikkerhed på, hvad der kan falde under denne kategori. Mulighederne for at få stoffer med hormonforstyrrende egenskaber på listen svæver derfor endnu i det uvisse.

Når NGO'er presser på for at få stoffer på kandidatlisten – og når industrien kæmper så hårdt imod – er der flere årsager. Industrien

DU HAR RET TIL VIDEN!

Med den ny kemikalielov har forbrugere 'ret til viden' om de særligt farlige stoffer. Når du spørger, har producenter og forhandlere pligt til **indenfor 45 dage**, at fortælle dig om et produkt indeholder kemiske stoffer, som er på listen over 'de mest skadelige' altså om de er på Kandidatlisten.

Det Økologiske Råd opfordrer forbrugere til at bruge denne ret og spørge løs!

Husk retten gælder forbrugsvarer, også kaldet artikler (tøj, møbler, byggematerialer, køkkengrej osv.). Den gælder ikke fødevarer og ikke kemiske forbindelser (maling, lim, cremer, shampoo og lignende).

Se mere på **www.eco-council.dk** under kemikalier > 'Ret til mere viden om kemi'

frygter, at stoffet ryger videre til autorisationslisten og dermed får begrænset eller udfaset anvendelsen. Men forbrugerne har faktisk også nogle rettigheder knyttet til stoffer på kandidatlisten. Forbrugeren har ret til at få at vide, at stoffet indgår i et produkt (se også boks)

Jo færre stoffer der er på kandidatlisten, jo mere udhulet bliver denne rettighed. Det Økologiske Råd håber, at jo flere der spørger til produkterne, og jo flere stoffer der er på listen, jo mere besværligt bliver det at sælge produkter med farlige stoffer i.

Indtil videre har EU's kemikaliereform ikke haft den effekt, vi håbede på. Et fortsat pres fra forbrugerne og miljøorganisationerne er derfor påkrævet.

Kampen om Klimaet

Anmeldt af Søren Dyck-Madsen,
Energi og klimamedarbejder, Det
Økologiske Råd

Som ansat i Det Økologiske Råd har jeg deltaget i FN's klimaproces siden 2004, således også i processen op til og under COP15 i København. Så jeg glædede mig voldsomt til at læse klimadirektør på Mandag Morgen, Per Meilstrups bog. Og jeg er ikke blevet skuffet.

Bogen giver et fortræffeligt indblik i, hvad der skete i processen fra COP12 i Nairobi hvor Danmark fik formandskabet for COP15, og frem til kort efter afslutningen af COP15 i København. Bogens omdrejningspunkt er kampen mellem Klimaministeriet og Statsministeriet, som er særdeles præcist beskrevet.

Klimaministeriet havde deltaget i massevis af FN's klimamøder og havde opbygget en massiv viden om processen, et kolossalt netværk af ressourcepersoner i mange andre lande, og et nært samarbejde med FN's klimasekretariat. Statsministeriet derimod var først sent kommet ind i processen, havde egentlig intet stort brugbart netværk, og troede generelt ikke på, at FN-processen kunne levere et resultat. De to

ministerier havde derfor klart forskellige dagsordener for, hvordan Danmark skulle agere op til og på COP15.

Men som formandsland skal man jo være enige. Her er magt afgørende. Ikke viden eller venner eller muligheder, men ren magt. Den magt havde Statsministeriet. Bogen beskriver, hvordan Statsministeriet anvender magten til at få sin egen dagsorden igennem på trods af klare protester fra Klimaministeriet, som besidder den nødvendige viden om FN's klimaproces.

Herved lykkes det Statsministeriet at etablere sin egen proces uden om klimaministeriet og FN's sekretariat. En proces, som i sidste ende viser sig at sabotere COP15 mødet godt og grundigt.

Endvidere giver bogen et indblik i mentaliteten hos statsoverhovederne. De var voldsomt i vildrede i København, fordi der ikke som normalt var forberedt en tekst, hvor der blot manglede afklaring af de sidste spørgsmål. Ny tekst blev forhandlet på stedet, hvilket er helt uhørt og klart uacceptabelt for massevis af lande. Og som også endte med at give et meget ringe resultat.

Mest giver bogen dog indblik i de to meget forskellige personligheder, som tegner Danmark, nemlig Connie Hedegaard og Lars Løkke Rasmussen. Hvor Connie er hårdtarbejdende og vidende, tillidsskabende og perfekt på engelsk, så er Lars Løkke ukendt med internationale forhandlinger, totalt blank på FN's regler, mistillidsskabende på grund af sin arrogante facon og ikke ret god til engelsk.

På trods af det svære stof, så lykkes det bogen at sikre, at læ-

sere, som ikke er velbevandret i FN's klimaproces, kan følge med, ved at give mange små forklaringer.

Desværre slutter bogen med Per Meilstrups egne tanker om FN processen i almindelighed, men de sider kan man bare springe over. Resten af bogen fremstår som en helstøbt, velunderbygget og fantastisk spændende fortælling om COP15 og vejen dertil.

Så interesserede i den rigtige historie bag COP15 i København, kan godt starte her.

Per Meilstrup: *Kampen om klimaet*,
People's Press, 307 s., 249 kr.

Støt os – en 50'er gør en verden til forskel!

.....

Det Økologiske Råd har brug for at modtage mindst 100 gavebidrag om året á mindst 50 kr. – for at kunne modtage støtte fra Tips&Lotto. Derfor er en 50'er eller mere en særdeles kærkommen gave. Den sikrer os nemlig et tilskud på ca. 75.000 kr!

➔ SÅDAN GØR DU:

Overfør 50 kr. (eller mere) til:
konto nr. 8401 1014176.

Angiv navn og adr. på bidragsyder.

Bemærk: Der kan overføres flere bidrag fra samme konto, hvis vi modtager navn og adresse på hver bidragsyder – pr. mail på info@ecocouncil.dk

Du kan også overveje at tilslutte betalingen PBS, så beløbet overføres fast hvert år – det har mange allerede gjort.

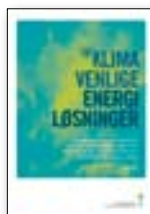
Tak for din støtte!

PUBLIKATIONER

Her på siden ses et udpluk af Det Økologiske Råds publikationer. En fuldstændig liste kan ses på www.ecocouncil.dk. De fleste publikationer kan gratis downloades. Ved køb af klassesæt gives normalt 33% rabat. Ekspeditionsgebyr og porto tillægges prisen. Bestilling på tlf: 3315 0977.

NY Klimavenlige Energi-løsninger

Hvordan kan små og store energiforbrugere medvirke til at sænke CO₂-udslippet – enten ved at spare hos os selv,

ved at investere i VE eller ved at vælge et strømprodukt med klimaeffekt. Vi gennemgår de mange faldgruber og kommer med anbefalinger til handlinger som reelt medvirker til CO₂-reduktion. Hæftet følger bl.a. op på *Branchedeklaration* om strøm med klimavalg, som vi var med til at udarbejde sammen med branchen og myndighederne. Gratis. Kan downloades og bestilles.

NY Arbejde-Stations cykel Hillerød

Hvordan fremmer vi brugen af cyklen fra station til arbejde ved brug af arbejdsstationscykler? Rapporten er ba-

seret på dataindsamling fra udvalgte arbejdspladser i Hillerød, og undersøger hvad der skal til for at medarbejderne tilvælger cyklen og bruger en kombination af kollektiv trafik og cykel mellem hjem og arbejdsplads. Med konkrete anbefalinger til implementering. Det Økologiske Råd og Mobility Advice. Kun som download.

Boligformer, livsstil og ressourceforbrug

En ny og revideret udgave af 'Boligformer – forbrug af energi, transport og vand', 2006. I hæftet kædes

ressourceforbrug i form af varme, el og vand sammen med boligformer og livsstil. Man kan også læse om syv familiers forbrug. Til undervisning på gymnasie-HF-niveau – med elevopgaver, faktabokse, grafer m.v. samt til andre interesserede. Gratis.

Kommunernes muligheder – energi og klima

Hvordan kan kommunerne spare på energi og udledning af CO₂? En lang række forslag, fra små løsninger

som skift til sparepærer til langsigtede energireoveringer og mere utraditionelle som belønning af kreativitet og samarbejde på klima- og energiområdet. Gratis.

Den globale opvarmning

Hæfte om den globale klimakrise. Få viden om den historiske udvikling på klimaområdet, om konsekven-

ser for os og for folk i udlændene og om klimapolitik i EU såvel som FN's Kyotoaftale. Vi sætter også fokus på hvordan klimaforandringer stoppes – og på hvad der specielt kan gøres i Danmark. Til undervisning i gymnasiet. 20 kr./stk., 10 kr./stk. ved klassesæt.

Se mere på www.ecocouncil.dk

Bo Normander er en ivrig naturfotograf. Her er han i Ilulissat i Grønland. Se Bo's fotoserie fra Grønland på www.normander.dk/ilulissat

Bo Normander ny formand for rådet

I juni blev civilingeniør ph.d. Bo Normander valgt til ny formand for Det Økologiske Råd. Bo har i en årrække arbejdet ved Danmarks Miljøundersøgelser og bl.a. været ansvarlig for den danske miljøtilstandsrapport. Han har et bredt og indgående kendskab til miljøets tilstand i DK – og sammenhængen til det europæiske og globale miljø.

"Jeg er superglad for at blive valgt som formand for Det Økologiske Råd. Det giver mig en fantastisk mulighed for at kombinere mit engagement for miljøpolitik med min faglige baggrund," siger han.

Bo Normander afløser Christian Ege, der har været formand siden 2003. Christian fortsætter som sekretariatsleder. De to vil fremover deles om at repræsentere rådet udadtil. Bo er tillige tidligere redaktør for Global Økologi.

Godkendelse af husdyrbrug – Nye afgørelser

Der er nu 50 af Det Økologiske Råds klager over godkendelse af husdyrbrug, som Miljøklagenævnet har taget stilling til. Vi har stadig fået medhold i samtlige! Dvs. sagerne er hjemvist til fornyet behandling i kommunerne. Det viser tydeligt, at regeringen har lavet en uklar lov, og at mange kommuner har valgt de mest lempelige fortolkninger til skade for natur og miljø. Samtidig indgår der en række principielle afgørelser, som tvinger kommunerne til at stramme op på de nye godkendelser – bl.a. krav om anvendelse af den bedst tilgængelige teknologi.

Opstramningen betyder, at vi nu kun behøver at indanke 10%, hvor det i starten var 20%.

Østersøregionen

Vi har fået tilsagn om støtte til projektet 'Baltic Ecological Recycling Agriculture and Society Implementation' fra EU. Projektet, der strækker sig over 3 år fra 2011, ledes af Södertörn Universitet i Stockholm og har partnere fra alle Østersølande. Fokus er på fremme af økologisk kredslandsbrug, dvs. landbrug der i høj grad er baseret på lokale fornybare ressourcer, lokale kredsløb samt lokal afsætning. Målet er, at reducere udledning af næringsstoffer og pesticider, reducere udslip af drivhusgasser fra landbruget, opretholde biodiversitet og opbygge viden og kompetencer for en bæredygtig livsstil indenfor landbrug og hele fødevaresektoren i Østersø-landene.

Højskoleophold: Miljø & Udvikling

Nyt samarbejde mellem Diget – Højskolen ved Skagen, Det Økologiske Råd og Nepenthes. Det Økologiske Råd har valgt at indgå i et samarbejde med Diget - Højskolen om udvikling af en ny linje i emnet Miljø & Udvikling for unge i alderen 17 til ca. 25 år. Linjen starter op allerede den 26. september 2010 med et indledende 12-ugers kursus.

Baggrunden for samarbejdet er at vi dagligt oplever et behov for forståelse og uddannelse i at bringe verden ind på en bæredygtighed udviklingskurs. Samtidig møder vi stadig flere unge som interesserer sig for emnet.

Der kan læses mere om linjen på www.diget-skagen.dk

Medlemskampagne

Gratis medlemskab i et år

Kampagnen fortsætter. Vi giver bl.a. tilbud til medlemmer af diverse foreninger samt deltagere på Det Økologiske Råds seminarer om gratis medlemskab i et år. Vi har foreløbig lavet sådanne aftaler med Dansk Cyklistforbund, Grøn Hverdag og med studenterforeninger på KU/LIFE, DTU, RUC samt Jordbrugsvidenskab på Århus Universitet. Vi tilbyder det også til abonnenter på vores elektroniske nyhedsbrev.

Telefonrundspørge

En anden del af vores kampagne er en telefonrundspørge til vore medlemmer. Formålet er for det første at høre, om de som endnu ikke er tilmeldt PBS, ønsker at gøre dette – for at lette arbejdet både for os og vore medlemmer. Vi vil også spørge til om vores nuværende medlemmer har lyst til at støtte med et højere bidrag, mod til gengæld at fordele betalingen over hvert kvartal. Det vil i så fald være 120 kr/kvartal, dog 80 kr/kvartal for studerende, arbejdsløse og pensionister.

Vi har ansat to studerende, *Thomas* og *Sandra* til at hjælpe os med medlemskampagnen. Du vil derfor sikkert blive ringet op af en af dem. Det står dig naturligvis frit for, om du ønsker at forhøje dit medlemsbidrag og overgå til PBS.

Endelig vil vi søge at få flere kollektive medlemmer og abonnenter på Global Økologi.

En energiforsyning på 100% VE?

D. 1. september holdt vi debatmøde sammen med Dansk Energi – som optakt til, at Klimakommissionens rapport udkom 28. september. Hovedtaler var en af de førende eksperter i Tyskland, professor Olav Hohmeyer fra Det tyske Ekspertråd for Miljø, som rådgiver den tyske regering. Han er desuden medlem af FN's klimapanel og næstformand for panelets arbejdsgruppe om afbødning af klimaforandringerne.

Det tyske Ekspertråd har i maj udgivet en analyse, hvor man konkluderer, at det er både muligt og økonomisk overkommeligt at basere den tyske elforsyning alene på vedvarende energi.

Professor Olav Hohmeyer ser ingen problemer i en energiforsyning på 100% VE.

Du kan finde præsentationer fra mødet på vores hjemmeside – under Arrangementer nederst finder du *nyeste præsentationer*.

Energi – samarbejdsprojekter

Vi har fortsat en lang række samarbejdsprojekter inden for energibesparelser. Vi har bl.a. indgået en samarbejdsaftale med den grønne tænketank Concito om at medvirke til to projekter, som de gennemfører for Realdania: 'Energicertificering' og 'Ejer-lejer problematikken'.

Seminar om gylle-separering og biogas

Vi afholder et ekspertseminar onsdag d. 13. oktober kl. 10-15.30. Der vil være oplæg om potentialet for biogasudbygning, set i sammenhæng med behovet for tilsætning af fast organisk affald til gyllen eller gylleseparering, som kan øge indholdet af tørstof – samt om muligheden for at bruge forsuret gylle til biogas. Seminaret er et led i vores projekt om miljøteknologi i landbruget.

Foto: Eric Isselée

Temaeftermiddag

Klimakommissionens rapport – fra skrivebord til arbejdsbord

Tid: 12. oktober fra kl. 14.00-18.00

Sted: Kantinen hos Grontmij i Carl Bro, Granskoven 8, Glostrup

Arr.: Det Økologiske råd og Energiforum Danmark

Tilmelding: Energiforum Danmark

Ekspertseminar

Gylleseparering og biogas

Tid: d. 13 oktober fra kl. 10:00-15:30

Sted: SDU, Tekniske Fakultet, Niels Bohrs Allé 1, Odense M

Arr.: Det Økologiske Råd

Mere information: www.ecocouncil.dk

Aftenmøder om trafikstøj i Kbh.

Kan du høre, hvad du tænker?

Tid & sted: Mandag d. 11. oktober kl. 19-21.30, Krudttønden, Serridslevvej 2, Østerbro.

Tid & sted: Onsdag d. 17. november kl. 19-21.30, Hovedkassen på Københavns Rådhus.

Arr.: Det Økologiske Råd

Tilmelding: StojOsterbro@hotmail.dk (evt. til Kåre: 2281 1027).

AFTENARRANGEMENTER

– Om energibesparelser i små og mellemstore virksomheder.

Don't tell it – show it !

Tid & sted: Tirsdag d. 26 oktober, Demokratihuset, Valdemarsgade 4, 1., Vesterbro

Tid & sted: Tirsdag d. 2. november, Vanløse Kulturhus, Frode Jakobsens Plads 4, Vanløse.

Tid & sted: Tirsdag d. 16. november, Hovedkassen på Københavns Rådhus.

Tilmelding og mere info på www.showit.dk

Afsender
Global Økologi
c/o Det Økologiske Råd
Blegdamsvej 4B
2200 København N

PP DANMARK

ID-nr. 47464

Det handler om mere end penge

Økologi · Etik · Klima · Kultur · Sociale initiativer

MERKUR
Den Almennyttige Andelskasse

www.merkur.dk

Netbank · Opsparing · Lånkonto · Kassekredit · Betalingsservice · Pension · Rådgivning · Investering · Boliglån · Billån · Realkredit